

DIPLOMADOLGOZAT

Zám László

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Emberi erőforrás tanácsadó mesterképzési szak

A hajléktalanok munkaerőpiaci helyzete és elhelyezkedési esélyeik

Belső konzulens: **Dr. Suhajda Csilla Judit**

egyetemi docens

Belső konzulens Intézete: **Agrár- és**

Élelmiszergazdasági Intézet

Készítette: **Zám László**

Tartalomjegyzék

1. I. Bevezetés	4
1.1. A dolgozat célja	5
1.2. A dolgozat felépítése	6
2. II. Szakirodalmi áttekintés	8
2.1. A hajléktalanságról	8
2.1.1. A hajléktalanság fogalma, meghatározása	8
A hajléktalanság szociológiai meghatározása	8
A hajléktalanság politikai, társadalmi meghatározása.....	10
A hajléktalanság jogi meghatározása	10
2.1.2. A hajléktalanság magyarországi története	11
Munkásszállók és a hajléktalankérdés.....	12
Csövesek, csavargók, közveszélyes munkakerülők	13
2.1.3. A hajléktalanság számokban.....	13
2.1.4. A hajléktalanná válás folyamata	17
2.2. A munkanélküliségről.....	19
2.2.1. Kit nevezünk munkanélkülinek?.....	21
2.2.2. A munkanélkülivé válás leggyakoribb okai.....	22
2.2.3. Munkanélküliségi mutatók Magyarországon.....	23
2.2.4. A hajléktalanok munkaerőpiaci helyzete	24
3. III. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)	29
3.1. A kutatás célja, hipotézisek	29
3.2. A kutatás körülményei és helyszíne.....	29
3.3. Kutatási módszer és minta bemutatása	29
4. IV. Eredmények.....	32
4.1. A dokumentumelemzés eredményei	32
4.2. Az interjú vizsgálat eredményei	39
5. V. Következtetések, javaslatok	47
6. VI. Összefoglalás.....	51
7. VII. Irodalomjegyzék	53
8. VIII. Mellékletek	55
9. IX. Nyilatkozatok.....	62

I. Bevezetés

A szociális problémák egyik legszélsőségebb és legsúlyosabb esete a hajléktalanság. A hajléktalanság méltatlan, szomorú és szerencsétlen sors. Se otthon, se munkahely, a szégyen miatt család sincs. Egy idő után már hiányoznak az okmányok is, amelyek a társadalomban való léthez szükségesek. (Gaál 2004)

Amikor hajléktalanokról beszélünk, legtöbbször olyan emberek jutnak eszünkbe, akik aluljárókban, köztereken, vagy valahol megbújva, koszos ruhában, kartonpapíron fekszenek, kéregetnek vagy éppen kukákban turkálva élik a mindennapjaikat. Igen, vannak ilyen hajléktalan emberek is, azonban a hajléktalanok döntő többsége nappali melegedőben, éjjeli menedékhelyen, átmeneti szálláson vagy szerencsésebb esteben munkásszálláson húzza meg magát.

Rohanó világunkban fel sem tűnik, ha egy hajléktalan megy el mellettünk az utcán, egy olyan ember, akinek jelen pillanatban nincs fedél a feje felett. Igaz ez azokra a hajléktalan emberekre is, akik átmenti szállóról indulnak munkába vagy intézni mindennapi dolgukat, vagyis van hol álmra hajtani a fejüket.

És itt azonnal fel is merülhet a kérdés, hogy ha valakinek van hol laknia, akkor miért hajléktalan? A válasz lehetne szociológiai vagy jogi megfogalmazás is, ugyanakkor a hajléktalanság fogalmát egyértelműen még nem sikerült pontosan definiálni.

A hajléktalanná válók esetében az elsődleges cél, hogy minél előbb fedél legyen a fejük fölött, ne az utcán töltsék a mindennapjaikat. Az otthon tudata ad/adhat egyfajta biztonságot a hajléktalan emberek számára, hogy kiutat találjanak jelenlegi helyzetükből. A kiút megtalálásához nagy szükség van arra, hogy azt ők is akarják. Egy régi közmondást kissé átalakítva („Ne halat adj az éhezőknek, tanítsd meg halászni”) szakmai berkeken belül azt mondják: „*Nem halat kell adnunk ezeknek az embereknek, hanem meg kell tanítanunk őket halászni!*”

Dolgozatomban a hajléktalan emberek munkaerőpiaci helyzetével és elhelyezkedési esélyeikkel foglalkozom, megoldást keresve arra, hogy hogyan lehetne őket minél gyorsabban, minél hatékonyabban visszailleszteni a munka világába, ezen keresztül pedig a társadalomba, elsősorban a frissen hajléktalanná válókra fókuszálva. Azt gondolom, hogy ez az a réteg, akit egy megfelelően felépített gondozási folyamattal, sikeresen vissza lehet illeszteni a munkaerőpiacra, és ezen keresztül a társadalomba.

Közép-Európa egyik, Magyarország legnagyobb szociális, hajléktalanellátó intézményénél, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeinél

(továbbiakban: BMSZKI) dolgozom humánpolitikai referensként, így a kollégákkal való együttműködés során kellő betekintéssel, információmennyiséggel rendelkezem a vizsgált témával kapcsolatban. Intézményeinkben a hajléktalanokat ügyfeleknek nevezzük, ezért ezt a megnevezést fogom én is használni. Azt, hogy mennyire nem vesszük észre amikor egy hajléktalan emberrel találkozunk személyesen is megtapasztaltam, ugyanis amikor elkezdtem dolgozni a BMSZKI-ban, sokszor voltam gondban, hogy kinek kell Szia!-val, és kinek Jó napot!-tal köszönni. A ruházat és a kinézet alapján ez nem volt egyértelműen eldönthető.

A szociális szféra előtt, több mint 15 évet dolgoztam a versenyszféra toborzás, kiválasztás (AC), orientáció, integráció területén, így sok, számomra érdekes, ismeretlen, folyamattal kellett szembesülni az ügyfelekkel történő kapcsolatfelvétel alkalmával. Az ügyfeleink személyes támogatása során (főként a frissen hajléktalanná válók esetében) nem láttam a hatékony megoldás lehetőségét azokban a folyamatokban, amelyeket megismertem.

Az esetkezelő szociális munkásokkal folytatott személyes beszélgetéseim során meg is erősítettek ebben, kérdéseimre, hogy ha ismerjük a problémát, akkor miért nem csináljuk másként, hatékonyabban a munkaerőpiaci integrációt az volt a válaszuk, hogy a feltételek nem adták a munka hatékonyságának növelésére, mert nem rendelkezünk olyan kidolgozott folyamatokkal, amik lehetővé tennék, hogy kellő hatékonysággal működjünk együtt az ügyfelekkel ezen a téren. A probléma nem csak nálunk áll fenn, hanem a teljes szociális szférában, ahol hajléktalanokkal foglalkoznak.

1.1. A dolgozat célja

Megvizsgálni a budapesti hajléktalan emberek munkaerőpiaci helyzetét, elhelyezkedési esélyeiket, alternatívát kínálni a sikeres munkaerőpiaci reintegrációjukra, ezen belül a hajléktalanságba frissen bekerült ügyfelekre fókuszálva. Véleményem szerint ez az a réteg, akik hatékony támogatásával csökkenteni tudjuk a hajléktalan emberek számát.

A hajléktalanok ellátása nagy terhet ró a társadalomra, ezért fontos, hogy azt kontrollálni, kezelni tudjuk, számukra személyre szabott megoldást tudjunk kínálni, megmutatni nekik, hogy van visszaút nemcsak a munkaerőpiacra, hanem a társadalomba is.

Azzal, hogy szállásainkon hosszabb-rövidebb időre lakhatást biztosítunk számukra, csak átmeneti megoldást kínálunk. Az átmeneti szállásokon minimális térítési díj ellenében meghatározott ideig (maximum 2 évig) tartózkodhatnak, a közösségre vonatkozó

szabályok szigorú betartásával. A szabályok megszegése kitiltással jár, amely lehet egy-két hét, néhány hónap vagy akár végleges is.

A lakhatás átmeneti megoldása személyre szabott gondozási terv nélkül csak pillanatnyi állapot, a lakhatás megoldása önmagában nem fog hatékonyan hozzájárulni ahhoz, hogy a már lakhatással rendelkezők hosszútávon meg tudják oldani problémáikat, és saját egzisztenciát tudjanak létrehozni önmaguk számára. Az ügyfelek gondozási tervének elkészítése, annak folyamatos kontrollálása az esetkezelő szociális munkások feladata.

Ahhoz azonban, hogy magát a hajléktalanságot, és az ezzel járó társadalmi problémákat megértsük, sokkal szélesebb területen kell vizsgálódnunk. Meg kell értenünk a hajléktalansághoz vezető utat, az azzal járó lelki terhet, és ezeket figyelembe véve kell személyre szabott gondozási tervet készítenünk az ügyfelek számára. A hajléktalansághoz vezető út, az ott elszenvedett traumák, jelentős mértékben befolyásolhatják az elhelyezkedési esélyeket.

Ha meglátunk egy hajléktalan embert, aki borosüveggel a kezében, koszosan ül egy aluljáróban, vagy kéreget, akkor hajlamosak vagyunk azonnal elítélni és azt mondani magunkban, hogy biztosan megérdemli a sorsát, hiszen csakis ő tehet arról, hogy most itt tart. Abban sok igazság van, hogy a saját sorsunkért mi vagyunk a felelősek, ugyanakkor, ha ismernénk azt a tragédiát, traumát, élethelyzetet, aminek hatására ezek az emberek elindultak a hajléktalanság lejtőjén, biztosan másként ítélnénk meg őket.

1.2. A dolgozat felépítése

Egy rövid bevezető után, a dolgozatom 2. részében a hajléktalansággal, annak magyarországi történetével, okaival, társadalmi, jogi, szociológiai meghatározásával, valamint a hajléktalanná válás leggyakoribb okaival, folyamatával foglalkozom, bemutatva a témához kapcsolódó szakirodalmat. A szakirodalom és a központi statisztikai adatok feldolgozása során több esetben is azzal szembesültem, hogy a leírtak időnként messze álltak egymástól, vagyis attól, amit az intézményinkben tapasztaltam, illetve amit a nálunk dolgozó szakemberek leírtak, elmondtak. Ezért a szakirodalom feldolgozása során, elsősorban a BMSZKI-ban dolgozó, vagy az intézménnyel szoros kapcsolatban álló, együttműködő, szociális szakemberek beszámolóit dolgoztam fel. A munkatársaktól nagyon sok egyéni statisztikát, összegzést kaptam, melyek szintén feldolgozásra kerültek.

Ugyancsak ebben a részben foglalkozom a munkanélküliséggel, bemutatva a témához kapcsolódó szakirodalmat, a munkanélküliség okait, a magyar munkanélküliség történetét, valamint a munkanélküliség és a hajléktalanság kapcsolatát vizsgálom.

Az 3. részben az alkalmazott kutatási módszerek, a kutatásban résztvevők és a kutatás helyszíne mellett a hipotézisek is bemutatásra kerülnek.

A 4. részben a felhasznált dokumentumokat és a munkahelyemen dolgozó esetkezelő szociális munkások körében, személyes interjú keretében végzett kérdőíves kutatást fogom elemezni, összegezni,

Az 5. részben a hajléktalansággal kapcsoltban végzett kutatás eredményeit összegzem, valamint bemutatom a Lépj Velünk! reintegrációs programot, amellyel megoldást kínálok a frissen hajléktalanná válók sikeres és hatékony elhelyezkedésének elősegítésére.

Dolgozatom révén képet kaphatunk a budapesti hajléktalan emberek munkaerőpiaci helyzetéről, elhelyezkedési esélyeikről.

II. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A hajléktalanságról

A hajléktalansággal, a hajléktalan emberekkel kapcsolatban teljesen más a hétköznapi emberek és a szakemberek véleménye. Mivel sokszor nem is tudjuk, hogy egy hajléktalan ember megy el mellettünk az utcán, vagy éppen ül le mellénk a tömegközlekedési eszközön, így a köztereken koszos ruhában kéregető, kukázó embereket azonosítjuk a szó jelentésével. Pedig a hajléktalan emberek nagyrésznél van hol laknia. De akkor ők hajléktalanok vagy sem?

2.1.1. A hajléktalanság fogalma, meghatározása

A hajléktalanság kifejezésre még igazából nem sikerült egységes, átfogó fogalmat, meghatározást találni. Ennek egyik oka az lehet, hogy a hajléktalanok között csakúgy, mint a lakhellyel rendelkezők között, többféle emberrel találkozhatunk. Lehet közöttük magányos hajléktalan, akinek kedvezőtlenül alakult az élete, pl: válás miatt vesztette el lakhelyét, a vissza nem fizetett hitelek hozták hajléktalan helyzetbe, a családjukkal megromlott viszony a kábítószer vagy a bűnözés.

A hajléktalanságnak sok megközelítési módja létezik. A probléma értelmezhető jogi, munkaerő-piaci, iskolázottsági, közgazdasági, lakásügyi, pszichiátriai, fejlődéstani és egyéb szempontokból. (Breitner 1999).

A hajléktalanság szociológiai meghatározása

A hajléktalanság meghatározásában segítségünkre lehet a hajléktalantipológia.

Szociológiai szempontból a hajléktalanság tulajdonképpen visszahúzódás. Ezek az emberek elutasítják a meglévő társadalmi, a hozzá kapcsolódó értékeket és saját társadalmi kultúrát alakítanak ki. Ennek a magatartásnak a jellemzője a lemondás. Ez a reakció anómia, amely az erkölcstelen értelem diadala az erkölcsileg előírtas kudarc felett. (Merton 1980)

A Mertoni megközelítést ülteti át gyakorlati meghatározásba a következő megfogalmazás, mely szerint a hajléktalanok a marginalizálódást, a lecsúszást, kudarcot testesítik meg, ugyanakkor a társadalomból való kilépésük miatt a szabadság, a társadalmi kötöttségektől mentes lét szimbólumaivá válnak.

A fentiek eléggé filozofikus válaszoknak tűnhetnek, de a szociológiai megközelítés egyébként sem ad pontos választ arra, hogy kik is a hajléktalanok.

A témával foglalkozó írások, általában a hajléktalanok típusait próbálják meg leírni.

Győri Péter két csoportot különböztet meg:

- effektív hajléktalanok - semmilyen biztos, biztonságos, viszonylag stabil lakhatási megoldással nem rendelkeznek,
- a hajléktalanság veszélyében élők - családjukkal együtt élő lakástalan fiatalok, albérlők, nagyon rossz állapotban lévő lakásban élők, illetve hosszabb ideig intézményekben (állami gondozó intézetekben, kórházakban, szociális otthonokban, büntetés-végrehajtási intézetekben, kollégiumokban, munkásszállókon, stb.) lakók. (Győri 2000)

Pik Katalin tipológiája:

- radikális fiatalok - fiúk, akik többnyire volt állami gondozottak. Ők nem magányosan járkálnak az utcákat, illetve éjjeli menhelyeket. Gyakran valamilyen drog hatása alatt állnak (hígító, gyógyszer, alkohol). Többnyire semmilyen szakmájuk sincs. Női megfelelőjük többnyire már serdülőként anyává vált, általában valamilyen anyaoththonban lakik. Gyermekeit maga szeretné felnevelni, hiszen az intézeti életet már ismeri,
- ‘menő’ - jól ismeri az egész rendszert, többnyire a gondozókat is. Általában hosszabb börtönmúlt van mögötte, emiatt talán jobban alkalmazkodik a menhelyi viszonyokhoz. Főként akkor, ha az éjszakai ügyeletes esetleg smasszer-típusú. Jellemző rá az alkoholfogyasztás. Verekedés esetén több pofont ad, mint amennyit kap,
- “szerencsétlen” - elvált, a lakás és a gyerekek a volt feleségnél maradtak. Általában alkalmi munkákból tengeti az életét, amelyekért a fizetést gyakran nem kapja meg. Őt verik meg és fosztják ki. A szociális munkással többnyire együttműködik. Albérletbe ki tud kerülni, azonban általában ismételtén utcára kerül,
- “jobb napokat látott” - Ő az, aki még akkor jött fel a nagyvárosba, amikor jó munkája volt és sokat keresett.
Ha szerencséje van, még nincs szilikózisa. Vidéken családja van, akiket a nagyobb családi ünnepek alkalmával meglátogat. Mivel vidéki életet élt hajléktalanná válása előtt, általában ért a mezőgazdasághoz is,
az “öreg csöves” - két alete: az egyik, aki még bírja a kukázást vagy az üvegezést, a másik, aki már nem. Nem akar szociális otthonba menni. (Pik 1995)

A hajléktalanság politikai, társadalmi meghatározása

A hajléktalanságot sem politikailag, sem társadalmilag nem lehet pontosan meghatározni, ugyanis azonnal a politikai nézetek keresztútjába kerülünk.

2010 őszén elfogadott építési törvény módosításával a helyi önkormányzatok a korábbinál szigorúbban szabályozhatták a hozzájuk tartozó közterületek nem rendeltetésszerű használatát. A törvényi indoklásban a jogalkotó a módosítás egyik fő céljaként jelölte meg, hogy az önkormányzatok felhatalmazást kapjanak a hajléktalan emberek kitiltására a közterületekről. Mivel ez a rendelet nagy közfelháborodást váltott ki és mindemellett kivitelezhetetlen is volt, így 2011 őszén módosították a szabálysértési törvényt, így elzárással vagy 150 ezer forintig terjedő pénzbírsággal lettek sújthatók azok, akik ismételten megszegik az „életvitelszerű közterületen tartózkodást” tiltó önkormányzati rendeletet. Ennek az évnek a végén pedig megszületett az új szabálysértési törvény is, amely már az egész ország területén lehetőséget adott a hajléktalan emberek büntethetőségére. Az állampolgári jogok akkori országgyűlési biztosa azonban beadvánnyal fordult az Alkotmánybírósághoz (továbbiakban: AB), így a testület 2012 őszén megsemmisítette a szabálysértési törvénynek azt a rendelkezését, amely szabálysértéssé minősítette a közterület életvitelszerű lakhatásra való használatát.

Az AB megállapította, hogy sem a hajléktalanoknak a közterületekről való eltávolítása, sem a szociális ellátások igénybevételére való ösztönzése nem tekinthető olyan alkotmányos indoknak, amely megalapozná a hajléktalanok közterületen élésének szabálysértéssé nyilvánítását, és ezáltal az emberi méltóság védelmének felülírását.

Magyarországon a hajléktalanok társadalmi megítélésének szempontjából nagy a különbség. Azok, akik nem napi szinten találkoznak a jelenséggel nem igazán tudnak egyértelmű véleményt formálni, azokkal ellentétben, akik Budapesten élnek, és nap mint nap találkoznak hajléktalan emberekkel.

A hajléktalanság jogi meghatározása

A gyakorlatban elmondható, hogy sok ország nem rendelkezik jogi meghatározással a hajléktalanság leírására. Azokban az országokban pedig, ahol sok adat áll rendelkezésre, leginkább helyrajzi oldalról közelítik meg a kérdést (hol él, hol alszik?), bár a jövőben célszerű lenne bizonyos lakhatási 2 élethelyzeteket felvázolni, majd minden országban a saját kultúrájukkal összhangban döntést hozni arról, hogy egy bizonyos lakhatási helyzetben élők hajléktalannak számítanak-e vagy sem. (Teller 2021)

Hazánkban a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény határozza meg.

Az 1993. évi III. törvény a hajléktalan emberek esetében kétféle meghatározást ad. Az első - igazgatási típusú - definíció értelmében a hajléktalan a bejelentett lakóhellyel nem rendelkező személy, kivéve azt, akinek bejelentett lakóhelye hajléktalan szállás. Ebben definícióban a hajléktalan emberek ügyében szociális igazgatási eljárásra az a szociális hatáskört gyakorló szerv illetékes, amelynek illetékességi területét a hajléktalan személy az ellátás igénybevételekor nyilatkozatában tartózkodási helyeként megjelölt.

A hajléktalan emberek részére nyújtott pénzbeli és természetbeni ellátások esetében e szerint a definíció szerint kell eljárnia az önkormányzatoknak.

A szociális törvény második - ellátási típusú - definíciója alapján hajléktalan az, aki éjszakáit közterületen vagy nem lakás céljára szolgáló helyiségben tölti. Ez a definíció a szociális ellátás szempontjait követi. A meghatározásból adódóan az önkormányzatok, illetékességre és hatáskörre való tekintet nélkül, kötelesek a rászorulóknak átmeneti segínyt, szállást, illetve étkezést biztosítani, ha a felsoroltak hiánya azok életét, testi épségét A szociális törvény ehhez a definícióhoz köti a hajléktalan emberek részére nyújtható ellátásokat, vagyis ezt a meghatározást köteles alkalmazni az önkormányzat akkor, ha nappali melegedő, éjjeli menedékhely vagy átmeneti szállás formában nyújt személyes gondoskodást. Ez azt is jelenti, hogy ezen ellátások igénybevételekor feltételként nem köthető ki lakcím vagy utolsó lakcím szerinti területi illetékesség.

2.1.2. A hajléktalanság magyarországi története

Magyarországon, elsősorban Budapesten már a 19. század utolsó harmadában találunk írásos anyagokat a hajléktalanságról. Kezdetben közbiztonsági, közegészségügyi, rendészeti problémaként tekintettek a pincelakásokban, valamint egészségtelen helyen és járványveszélyt előidéző körülmények között élőkre, a koldusokra és az önhibásoknak minősített szegényekre. Ebben az időben a koldusok inséges helyzetét kívánták szabályozni, olyan egyéni problémákat próbáltak kezelni, amelyek gyorsan rendőrségi ügygé váltak (Ferge 1986)

A rendszerváltás előtti „jóléti államban” tabu témának számított a koldus/hajléktalankérdés. Annak ellenére, hogy az ország vezetése kizárólag rendészeti kérdésként tekintett a koldulásra, hajléktalanokra, nem tiltották be a koldulást. Az 1960-as évek közepén került először a Fővárosi Tanács elé a koldusok ügye, mivel úgy ítélték meg, hogy a belvárosban elszaporodott koldusok, hajléktalanok, zavarják az idegenforgalmat és az utcaképet. Több

megoldás is szóba került, így esett a választás az utcaképet rontók szociális otthonokba küldésére. A szociális otthonok nagyrészt leromlott állapotú vidéki laktanyákban, Budapest peremkerületeiben található épületekben alakították ki. Nincs ez másként napjainkban sem, ugyanis a hajléktalan, otthonukat veszített emberek számára továbbra is a használaton kívüli, leromlott állapotú, valamely peremkerületben lévő épületeket adják át használatra. Ezekben az épületekben a négy főtől egészen a 20-40 fő befogadására alkalmas szobákat, helyiségeket alakítanak ki, de előfordul olyan épület is, főként krízis időszakban (novembertől-márciusig tartó időszak), ahol egy légtérben akár 100 fő is tartózkodik egyszerre, akik nem férnek be, azokat a folyosón helyezik el. Gondoljunk csak bele, hogy mennyire lehet élehető ez az élethelyzet. Az intézményekben van lehetőség tisztálkodásra, mosásra, amit az ügyfelek sajnos nem minden esetben vesznek igénybe, ezért az ügyfelek ápolatlansága nagyon nagy problémát és veszélyt jelent. A különféle betegségek gyakori elterjedése mellett az elsődleges problémát a poloskák, illetve az ágyi poloskák elszaporodása okozza. Akinek már volt dolga ágyi poloskával, azt tisztában van azzal, hogy ezeknek az apró élősködőknek a kiirtása mennyire nehéz feladat. Az intézményekben gyakori az ilyen fajta élősködők elleni irtás, azonban ez többnyire nem több mint „szélmalomharc”. Természetesen léteznek szépen felújított, akár egy fő elhelyezésére is lehetőséget adó épületek, azonban ezek használatának térítési díját a hajléktalanok többsége nem képes megfizetni.

Munkásszállók és a hajléktalankérdés

A hatvanas évek budapesti szociálpolitikájában a munkásszállók és a burkoltan kezelt hajléktalankérdés lehetőséget adott a városi igazgatás számára, hogy gondoskodjanak a leginkább kiszolgáltatott emberekről. Az általános megközelítés miatt nem hajléktalanokról, hanem csavargókról beszéltek, így úgy tűnt, mintha a hajléktalankérdés egyáltalán nem létezne.

A munkásszállókon nemcsak a hetente-havonta a fővárosba ingázó munkások éltek, hanem az alkalmi munkából élő hajléktalanok is. A szociológia a nyolcvanas évek óta kezdte el használni a hajléktalan elnevezést, s azokat is ezzel a kifejezéssel illették, akik nem rendelkeztek állandó lakóhellyel. A főváros által fenntartott munkásszállók közül kiemelkedett a XIII. kerületi Dózsa György úti munkásotthon. Az egykori Népszállót, 1912-ben angol mintára az ágyrajáróknak építették, s a két világháború között a legnagyobb hajléktalan menhelynek számított. Napjainkban itt található munkahelyem központja, a Budapesti Módszertani Szociális Központ. Az épület nem csak a hozzánk tartozó 22

intézmény irányítására szolgál, hanem átmeneti szállásként, nappali melegedőként és éjjeli menedékhelyként is működik.

Csővesek, csavargók, közveszélyes munkakerülők

A csavargók az utcán és vidéken kóboroltak, alkalmi munkát vállaltak, de alapvetően a könnyű pénzkereseti lehetőségeket részesítették előnyben. Egy részük a szabadságvágytól vezérelve -különösen nyáron- fogott vándorbotot a kezébe, amikor egyébként többen kiköltöztek a szabad ég alá.

A csövesek is hasonló életmódot folytattak, bár ők elsősorban a nagyvárosok terein, rendezvényein jelentek meg. Mivel az épülő lakótelepek házaihoz használt csövekben húzták meg magukat, így valószínűleg innen eredhet az elnevezésük. Mások egészen más okból kifolyólag kerültek közéjük: bűncselekmény, állami gondozásból való kikerülés, családi konfliktus. A fiatalok nagyrészt alkalmi munkából, illegális jövedelmekből tartották fenn magukat (kisebb bűncselekmények, prostitúció stb.), míg az idősebbek hulladékot gyűjtöttek.

Azokat, akik az iskolából nem munkahelyre, vagy a munkahely elhagyása után nem azonnal mentek dolgozni, közveszélyes munkakerülőnek nevezték. Nyaralókban, bontásra ítélt házakban, engedély nélkül épített viskókban éltek mindennapjaikat, az utcákat, tereket csak nyáron vették igénybe. A közveszélyes munkakerülőkkal készített interjúkból kiderült, hogy sokan választottak ideiglenes szállásként kórházat, elmeegógyintézetet, börtönt, jobb esetben munkásszállót.

A hajléktalanság problémája a rendszerváltással került előtérbe, mivel az „állami ellátórendszer”, mondhatni egyik pillanatról a másikra megszűnt. A privatizációval a nem tőkeerős cégek nehéz helyzetbe kerültek, és tömegesen bocsájtották el munkavállalóikat, akik ezáltal munkanélkülivé váltak. Abban a pillanatban, az ország vezetése nem rendelkezett nemhogy hatékony, hanem mondhatni semmilyen megoldással a probléma kezelésére, megoldására.

2.1.3. A hajléktalanság számokban

Pontosan meghatározni azt, hogy mennyi hajléktalan ember van ma Magyarországon nagyon nehéz, szinte lehetetlen. Adódik ez a hajléktalan szó értelmezéséből, társadalmi, jogi, szociológiai meghatározásából és abból is, hogy ki vallja magát annak. A becslések is nagyon eltérők, kb. 20-40 ezer fő közé teszik a szakemberek. Nemek megoszlása alapján a hajléktalanok 21%-a nő, 71%-a férfi.

A hajléktalanok ellátása az önkormányzatok feladata. Budapesten a 2024 augusztusi adatok alapján, naponta 10.300 főt tudnak ellátni az erre szakosodott intézmények:

- 884 nőt
- 2782 férfit
- 250 kapcsolatban élőt (házastárs; élettárs)
- 1470 főt családok átmeneti otthonában
- 4664 nőt és férfit, vegyesen

*(Forrás: saját szerkesztés a Menhely Alapítvány Diszpécsterszolgálat 2024.08.
havi tájékoztatója alapján)*

A budapesti hajléktalan emberek ellátására az alább megoszlásban szakosodtak intézmények:

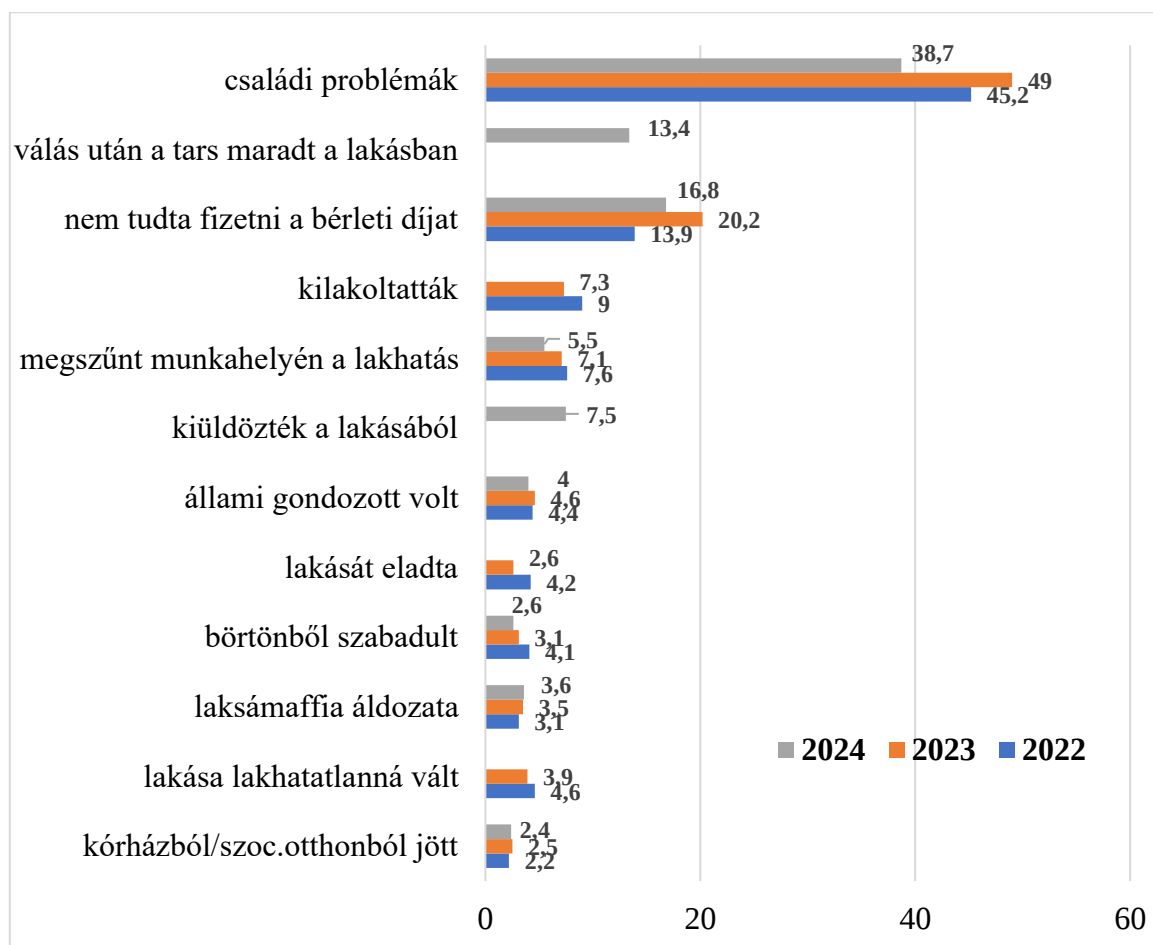
- átmeneti szállás, nappali melegedő, éjjeli menedékhely: 145
- egészségügyi intézmény: 9
- fertőtlenítő állomás: 2
- mozgó egészségügyi ellátás: 3
- krízis osztály: 2
- lábadozó: 6
- népkonyha: 10
- utcai szolgálat: 28

*(Forrás: saját szerkesztés a Menhely Alapítvány Diszpécsterszolgálat 2024.08.
havi tájékoztatója alapján)*

Az ellátás szempontjából megkülönböztethetünk általános és alacsony küszöbű intézményeket. Az alacsony küszöbű - nappali melegedő, éjjeli menedékhely – intézmények nagyrészt abban különböznek a többi intézménytől, hogy oda az alkohol, kábítószer, egyéb tudatmódosító szer vagy a nagyon rossz egészségügyi állapot ellenére is befogadják az embereket. A november elejétől, március végéig tartó krízis időszakban jelentősen megnövekszik a nappali melegedők és az éjjeli menedékhelyek kihasználtsága.

Ahhoz, hogy a hajléktalanságot mint jelenséget megértsük, mindenképpen tisztában kell lennünk a hajléktalanná váláshoz vezető úttal, lépésekkel. A hajléktalanná válás okai meglehetősen sokszínűnek mutatkoznak.

1. ábra: Mi az oka annak, hogy hajléktalanná vált (%)

(Forrás: saját szerkesztés a Február 3 munkacsoport 2024. évi adatai alapján)

Az esetek döntő többségében válás, élettársi kapcsolatok felbomlása, szülőkkel történő összeveszés, vagyis a családi problémák, konfliktusok vezetnek a hajléktalanság felé vezető úthoz. A családi problémák kialakulásához gyakran társul problémaként az alkohol, a kábító, és egyéb tudatmódosítószer, függőséget kiváltó anyagok használata, a bűnözés, valamint a fizikális és mentális képességek leépülése, romlása, ami még inkább családi konfliktusok kialakulásához vezet. Az állami intézményekből (pszichiátriai intézetek, állami gondozás, börtön, stb.) való kikerülés is oka volt a hajléktalanná válásnak, mint ahogy az otthon valamilyen módú elvesztése, megszűnése, bár ez az elmúlt években csökkenő tendenciát mutat. A Covid járvány miatt sokan veszítették el munkájukat. Mivel a munkahely tartós hiánya és az ezzel párosuló anyagi, pszichés megterhelés a hajléktalanság előszobája, így a szakemberek véleménye alapján a Covid járványt követő 2-3 év után lehet majd érezni, látni a járvány ezen irányú hatását. Csak bízni tudunk benne, hogy ez nagyon kis mértékben lesz negatív.

Mivel a hajléktalanná válással kapcsolatos mértéket a rendszerbe regisztrált hajléktalanoktól kapjuk, a valódi ok sok esetben csak a szociális munkásokkal kialakult szoros együttműködés során derül ki. A Felvételi Előkészítő Teameken dolgozók azt mondják, hogy a jelentkezők beszámolóit minden esetben helyén kell kezelni, leginkább „el kell osztani kettővel,” az esetek döntő többségében ugyanis áldozatként mutatják be magukat, saját felelősségüket, hibáikat nem mondják el, nem látják be.

A budapesti hajléktalanok körében végzett kutatások során megfigyelhető - és itt máris ismét jelentkezik a „hajléktalan” szó pontos definiálásának problémája -, hogy vannak olyan emberek, akik az ország távoli (legszegényebb) megyéiből érkeztek Budapestre dolgozni, azonban nem hajlandóak igénybe venni sem a hajléktalanellátó intézmények által biztosított nappali melegedőket, éjjeli menedékhelyeket, sem a munkásszálókat, és bár jövedelemmel rendelkeznek, mégsem vesznek ki albérletet.

Az utcai szociális munkásokkal végzett közös munkám során többször is tapasztaltam, hogy a vidékről Budapestre költözött utcán élő emberek, bár rendelkeztek jövedelemmel, mégsem voltak hajlandóak igénybe venni semmilyen szolgáltatást. Jellemző volt rájuk, hogy több fős csoportban éltek az utcán, kérdésekre, hogy miért nem mennek albérletbe, munkásszállóra, vagy valamelyik éjjeli menedékhelyre az volt a válasz, hogy az albérlet a bevételük nagyrésztét elvinné, a munkásszállók, valamint az éjjeli menedékhelyek pedig sok esetben koszosak, bűdösek nem utolsó sorban veszélyesek. A tisztálkodást a munkahelyükön meg tudják oldani, reggel 6-tól este 6-ig, 8-ig pedig dolgoznak, egyébként meg így együtt biztonságban érzik magukat. Rendelkeznek bejelentett állandó vidéki lakcímmel, ugyanakkor mégis az utcán élnek. És itt azonnal fel is merül a kérdés, hogy akkor most ők hajléktalanok vagy sem?

Sajnálatos módon egyre gyakoribbak az úgynevezett „zug szállások”, amelyeket épületek pincéiben alakítanak ki és minimális térítési díj ellenében használhatják a fedél nélküli emberek. Az ilyen jellegű szállásokat nagy problémának, veszélyforrásnak tartják a szakemberek.

Magyarországon többféle statisztika létezik a hajléktalan emberek számáról. A legtöbb esetben a hajléktalanellátó-rendszerben található férőhelyek számát veszik alapul. A valódi, pontos létszám meghatározása érdekében is, 1998 óta, minden évben az év „leghidegebb napján”, egy a szociális ellátó rendszerben dolgozó szakemberekből álló Február Harmadika elnevezésű munkacsoport elvégez egy kérdőíves kutatást, amely tulajdonképpen nem a hajléktalanok pontos számát hivatott megmondani, hanem a hajléktalan helyzetben lévők életkörülményeiről, annak aktuális változásairól ad átfogó képet, a hajléktalanok ellátásának

fejlesztése érdekében, ugyanakkor a válaszadók számából lehet következtetni a hajléktalanok számára is. Ha ezeket a számokat összeadjuk a hajléktalanok befogadására fenntartott helyek számával, máris egy megközelítőleg pontos létszámot kaphatunk. Fontos kiemelni azonban, hogy az így kapott létszám is messze fog állni a valóságtól.

A Budapesten, 2024 október 3-11 között végrehajtott hajléktalan népszámlálás nagyon jó alapot adhat a hajléktalanok számának megközelítőleg pontos becslésére abban az esetben, ha ez tovább folytatódik és országos viszonylatban is megtörténik, bár a szakemberek véleménye alapján az adatok így is csak megközelítőleg lesznek pontosak.

2.1.4. A hajléktalanná válás folyamata

Az alábbiakban nézzük meg a hajléktalanná válás lépcsőfokait.

A hajléktalan lét és a hajléktalanság között egy széles átmeneti sáv húzódik. A veszélyeztetett helyzetbe kerülő egyén fokozatosan elveszti a többségi társadalomhoz fűződő utolsó kapcsolatait is, de még nem tartozik a hajléktalanok közé. (Breitner 1999)

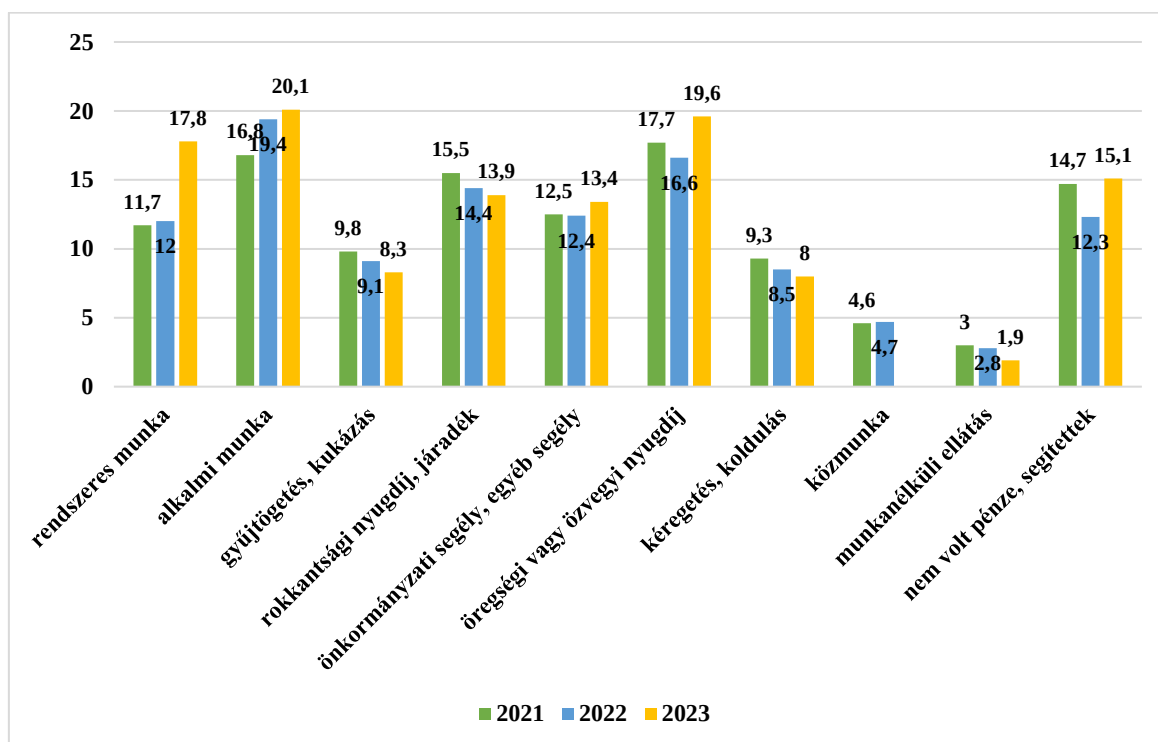
Ez az a pont, amikor még visszafordítható a hajléktalanná válás folyamata. Ezen a ponton még nem alakultak ki azok a szokások, sajátosságok, amelyek a későbbiekben mondhatni visszafordíthatatlanná teszik a hajléktalanná válást. Ezen a szinten még a megkérdezett sem vallja magát hajléktalannak.

Az emberi kapcsolatok megszűnésével, ami a családtagok, barátok, ismerősök elvesztésével jár, egyre kilátástalanabb lesz a helyzete, hiszen elveszíti azokat az embereket, akik segítségével lehetősége, esélye lenne rendezni az éltkörülményeit. Kijelenthetjük, hogy ez az egyik legfontosabb lépés a hajléktalanság útján. Mivel az emberi kapcsolatok elvesztésével a lehetőségek is majdnem teljes mértékben megszűnnek, az ember még próbál egy darabig saját környezetében, lakóhelyén boldogulni, azonban idővel (főként vidékről) elvándorol a számára ismeretlen nagyvárosok - az esetek döntő többségében Budapest felé -, amellyel mondhatni teljesen elvágja az utolsó megmaradt kapcsolati tőkét, kötelékeit.

Az első pár közterületen, pályaudvaron töltött éjszaka során megismerkedik tapasztalt hajléktalanokkal, akik „tájékoztatják” a lehetőségekről. Innen már egyenes út vezet a lejtőn lefelé, hiszen egy olyan életformával ismerkedik meg a „kezdő” hajléktalan, amely egy felelősség nélküli életet ad számára. Megismeri hol, mikor osztnak ingyen ételt, hol tud tisztálkodni és valamilyen módon ruhához, pénzhez jutni. Az általam személyesen is megtapasztalt életkörülményeket, élethelyzeteket látva, megdöbbentő, hogy mi mindent képes elviselni az emberi szervezet, mennyire hihetetlen módon tudunk alkalmazkodni.

Az alábbi diagramon láthatjuk, hogy a megkérdezett hajléktalanok milyen bevételi forrásokkal rendelkeznek.

2. ábra: A hajléktalan emberek megélhetési forrásai Magyarországon (%)

(Forrás: saját szerkesztés a Február 3 munkacsoport 2023. évi beszámolója alapján)

A diagramot megfigyelve bizakodásra adhat okot, hogy a rendszeres munkából élők száma folyamatosan növekszik, míg a gyűjtögetésből, kukázásból élők száma csökken. A pandémia okozta munkaerőpiaci sokk után, az ismét beinduló építőipar sok hajléktalan ember számára adott munkalehetőséget.

A hajléktalanellátó rendszerrel való első találkozás egy frissen otthonát veszített ember számára nem minden esetben reményt keltő. Az adatok felvétele és az élettörténete rövid bemutatása után, nem minden esetben tudnak számára azonnal szállást biztosítani – várólistára kerül -valamelyik átmeneti szálláson, ezért nappali melegedőre vagy éjjeli menedékhelyre irányítják. Azt gondolom, hogy egy megfelelő fizikális, mentális, egészségügyi állapotban lévő ember számára, aki mondjuk valamilyen szakmai végzettséggel is rendelkezik ez nem jó megoldás, és akkor még finoman is fogalmaztam.

2.2. A munkanélküliségről

A rendszerváltás magával hozta a munkanélküliséget is. Olyan élethelyzetek alakultak ki, amelyek korábban szinte ismeretlenek voltak a magyar társadalom számára. Az állam pedig nem volt erre felkészülve, és még csak tanulta a piacgazdaságot. (Kiss 2016)

A munka az esetek többségében csak pénzkereseti lehetőségként jelenik meg az életünkben, amiből tudunk ételt, ruhát venni, ki tudjuk fizetni a számláinkat, meg tudjuk vásárolni a számunkra szükséges tárgyakat, mondhatni az egyik fiziológiai szükségletünk kielégítését szolgálja. Tágabb értelmezésben azonban az emberi kapcsolatok egyik fő mozgatórugója, magabiztosságot adó, alkotói, örömet nyújtó tevékenység.

Sokan megélhettük már azt a nehéz helyzetet, hogy szakmai pályafutásunk során hosszabb-rövidebb időre munkanélkülivé, álláskeresővé váltunk. A munkanélküliség akár önhibánkból, saját elhatározásból, esetleg külső okok miatt történik, jelentős negatív hatást gyakorol az életünkre. Minél hosszabb ideig maradunk ebben az állapotban, ez a hatás annál erőteljesebben érvényesül. A tapasztalatok alapján a hozzátartozók halála és a házastársi kapcsolatok felbomlása után, a harmadik legnagyobb traumát a munkahely elvesztése okozza az emberekben.

A munkahely elvesztése és az azt követő munkahely keresés mindenkinél komoly pszichikai megterheléssel jár. A biztonság érzése, és az addig napi rutinnak számító tevékenységek megszűnnek, egy új helyzet áll elő. A munkahelykeresés során megtapasztalt elutasítás csak tovább ront a helyzeten, illetve az anyagi lehetőségek beszűkülése a társadalmi kapcsolatok fokozatos leépülését is magával hozza. Elmaradnak a baráti találkozók, az egyéb társadalmi eseményeken való részvételek, a munkanélkülivé vált emberek az idő előrehaladtával egyre zárkózottabbá, feszültebbé válnak. Van, aki önmagát, van, aki környezetét, a társadalmi helyzetet, lehetőségeket kezdi el hibáztatni.

A régi rendszerben sok esetben egy munkahelyről is nyugdíjba tudtak menni az emberek. Ez a mai világban, már messze nincs így. A gazdaság rohamos fejlődése, a piacok beszűkülése, egy váratlan helyzet, mint például a Covid vagy a szomszédunkban zajló háborús helyzet nem várt hatást gyakorol a gazdaságra, azon keresztül a munkaerőpiacra.

A Covid járvány munkaerőpiacra gyakorolt hatása igen jelentős volt hazánkban, minek eredményeként emelkedett a munkanélküliek száma is. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján 2019 utolsó negyedében (ekkor tört ki a járvány) 155.200 fő regisztrált munkanélkülit tartottak nyilván, melyből 81.500 fő férfi, 73.700 fő nő volt. (KSH, 2020_1). Az országos vészhelyzet kihirdetésekor (március 11-én), a munkaadók hatalmas kihívással találták magukat szembe. A munkahelyek „bezárása” miatt meg kellett szervezni

az eddig mondhatni ismeretlen otthoni munkavégzést (home office). Ez a munkavégzési forma, azonban nem volt alkalmazható minden területen. A korlátozások érzékenyen érintették a szolgáltató, gyártó, szórakoztató ipart. A munkaerőpiaci kilátások jelentősen romlottak, nőtt a munkanélküliség, csökkent a foglalkoztatás.

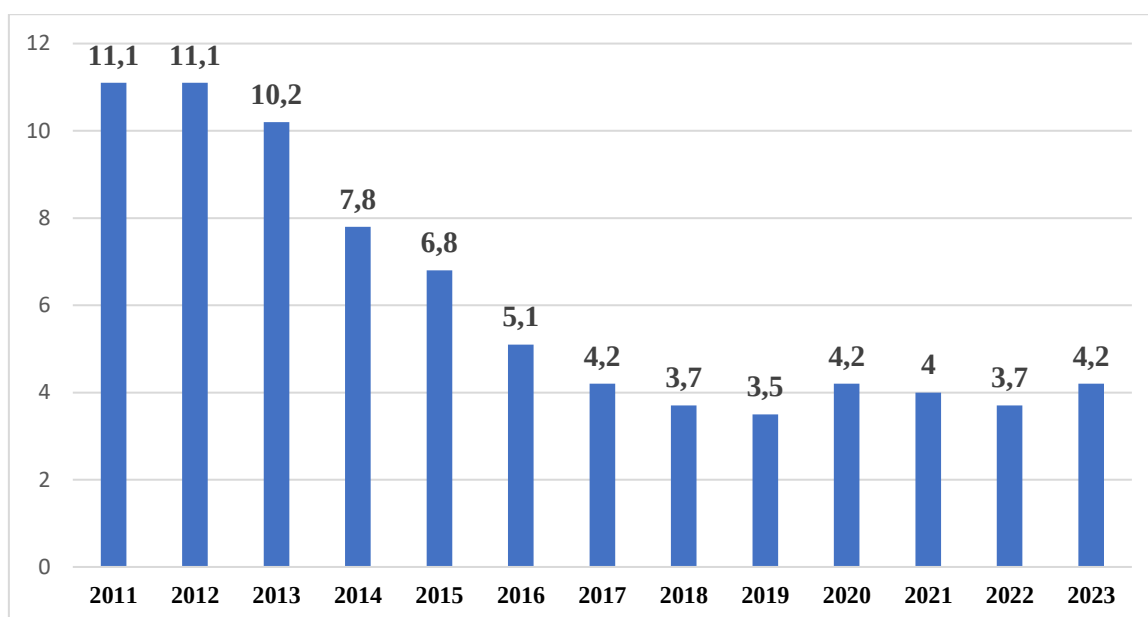
Napjainkban egy munkanélkülivé váló ember, segítség nélkül 7-8 hónap alatt talál magának megfelelő munkát, szakmai segítséggel ez 5 hónapra lecsökkenhet. Minél tovább munkanélküli valaki, annál inkább kerül rossz helyzetbe, és ez nem csak a jövedelemkiesésre vezethető vissza, hanem a közösségi, baráti kapcsolatok elvesztésén túl, egészségügyi okokra is.

Magyarországon, a kommunista rendszerben nem létezett a munkanélküliség, ugyanis minden munkaképes korúnak dolgoznia kellett. A régi személyigazolványokba a munkáltató be volt írva, így könnyen ellenőrizhető volt, hogy van-e valakinek munkahelye. Azokat, akiknek nem volt munkahelye, közveszélyes munkakerülőnek nevezték. A munkanélküliséget nem is mérték, pedig a népszámlálások alkalmával arra lehetőség adódott volna. A munkavégzés szempontjából aktív és inaktív létszámra voltak adatok, azonban a munkahely kérdése nem került bele a népszámlálási folyamatba. Eerre elsőként az 1990-es népszámláláskor került sor.

Az 1990-ben bekövetkezett rendszerváltáskor egy teljesen másfajta gazdasági környezethez kellett alkalmazkodnia az országnak, az ún. kapitalista gazdasági formához. Ez több szempontból is próbatétel elé állította a magyar gazdaságot, hiszen az addigi KGST országokon belül forgalmazott, illetve onnan érkező nyersanyagok, termékek minősége nem feltétlenül felelt meg az akkori világpiaci színvonalnak. Ennek következtében a termelés egy része megszűnt, a gazdaság visszaesett, nőtt a munkanélküliek száma.

Az 1990-es év munkaerőpiaci adatai becslésen alapulnak, munkaerővel kapcsolatos felmérések 1992-től állnak rendelkezésre. A munkanélküliség tetőzése 1993-ban következett be, ekkor több mint félmillióan voltak állás nélkül, a munkanélküliségi ráta pedig elérte a 12,1%-ot. A gazdasági növekedés beindulását követően a munkanélküliség 2001-ig folyamatosan csökkent, 5,7%-ra esett vissza. 2002 és 2009 között kisebb-nagyobb mértékben, a 2007-et kivéve, minden évben növekedett a munkanélküliség. A legnagyobb mértékben 2009-ben nőtt az állástalanok száma, a munkanélküliségi ráta ekkor elérte a 10,1%-ot.

3. ábra: Munkanélküliségi ráta alakulása Magyarországon 2011-2023 (%)

(Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján)

2011-2012 között stagnálás figyelhető meg, majd 2013-tól erőteljesen elkezd csökkenni a munkanélküliek száma. Napjainkban (2024.08 hó) 4,4% a munkanélküliségi ráta.

Amikor munkanélküliségről beszélünk, akkor érdemes az előttünk lévő számokat szétbontani, és megvizsgálni például a nők-férfiak arányát, érdemes iskolázottság szerint is vizsgálódnunk, és természetesen fontos megnéznünk a hátrányos helyzetben lévő munkanélküliek számát, arányát is. (pl.: kismamák, fogyatékkal élők, alacsony iskolázottságúak, menekültek, nemzetiségiek, stb.)

2.2.1. Kit nevezünk munkanélkülinek?

Munkanélküliségről akkor beszélünk, ha a munkaerő kínálat meghaladja a munkaerő keresletet, vagyis többen szeretnének dolgozni, mint ahány üres álláshely van. Munkanélküli az a személy, aki munkaképes egy adott időpontban és dolgozni akar, viszont nem tud elhelyezkedni.

Megkülönböztetünk regisztrált és nem regisztrált munkanélkülieket.

A regisztrált munkanélküliek álláskeresőként regisztrálták magukat a munkaügyi hatóságoknál, így jogosulttá válhatnak a munkanélküli ellátások igénybevételére. A nem regisztrált munkanélküliek, mivel nem jelentették be munkanélkülivé válásukat, nem részesülnek támogatásban.

Társadalomstatistikai értelemben munkanélküli az, aki (Forrás: KSH):

- az állami munkaközvetítő irodában nyilvántartásba került
- aki munkaviszonnyal nem rendelkezik
- nem nyugdíjas, nem tanuló
- foglalkoztatást elősegítő támogatásban nem részesül
- munkát vagy önálló foglalkozást keres, munkavégzésre rendelkezésre áll
- Foglalkoztatási Szolgálattal álláskeresési megállapodást kötött.

A munkaerőállomány a foglalkoztatottakból és a munkanélküliekből tevődik össze.

A munkanélküliek és a munkaerőállomány hányadosa adja a munkanélküliségi rátát, amit százalékos formában szoktunk megadni.

2.2.2. A munkanélkülivé válás leggyakoribb okai

A munkanélkülivé válást több szempont szerint is vizsgálhatjuk. Megkülönböztethetünk önkéntes, és kényszerű munkanélkülivé válást.

Önkéntes munkanélküliségről akkor beszélünk, ha valaki önszántából válik munkanélkülivé, mert nincs megelégedve a munkakörülményekkel, a munkabérrel, vagy anyagilag olyan helyzetbe kerül, hogy adott pillanatban nincs szüksége munkabérből származó jövedelemre. Kényszerű munkanélkülivé válás esetén nem önszántából válik valaki munkanélkülivé, hanem a gazdasági körülmények hatására, például létszámleépítés.

A munkanélküliség alábbi típusait különböztetjük meg:

- súrlódásos, vagy frikciós munkanélküliség típusa mindig jelen van a társadalomban, azonban csak rövid ideig tart, ugyanis ebben az esetben a munkanélkülivé válást a munkahely saját döntés alapján történő (időközben keresett és talált munkahelyet), vagy a lakhely megváltozása okozza. Itt fontos megjegyeznünk, hogy mind a munkahely, mind pedig a lakhelyváltás saját döntés alapján történik, így ez az állapot ezért tart csak rövid ideig, mert a munkahelyváltást megelőzi egy előkészítő folyamat (munkahelykeresés), amelynek során a munkavállaló önszántából átmegy egyik munkahelyről a másikra.
- abszolút munkanélküliségről akkor beszélünk, ha egy régióban az álláskeresők száma több, mint a rendelkezésre álló, betölthető munkahelyek száma. Megoldást új munkahelyek teremtése jelenthet, illetve áthidaló megoldás lehet még a közmunkaprogram, a segélyek fizetése. A közmunkaprogram és a segélyek valóban csak átmeneti megoldások

lehetnek, mert a tisztes megélhetés lehetősége nélkül az emberek elvándorolhatnak, így a régió későbbi gazdasági erősödésével, amely új munkahelyeket teremthet nem lesz az adott régióban elegendő munkaerő.

- strukturális munkanélküliségről akkor beszélünk, ha a munkaerőkereslet és a munkaerőkínálat eltér egymástól. Pl. az esetek döntő többségében fizikai területre keresnek munkaerőt, azonban adminisztratív jellegű szakmai tapasztalattal rendelkező állástalanok vannak többségben. A problémát felnőttképzéssel, átképzéssel lehet megoldani.
- technológiai munkanélküliség akkor alakulhat ki, amikor a végbemenő technológiai fejlődés eredményeként az újonnan megnyíló munkaköröket az alacsony iskolázottság, szakképzett hiánya miatt vagy az idősebb munkavállalók nem képesek betölteni. Pl. digitalizáció, erős számítástechnikai ismeretek hiánya.
- konjunkturális (ciklikus) munkanélküliség a gazdaság rossz állapotából a szolgáltatások, termékek iránti kereslet csökkenéséből következik. Ezzel szembesültünk a rendszerváltás utáni időszakban, a KGST piacok összeomlását követően. Ez azt okozza, hogy kevesebb foglalkoztatottra volt szükség, ami a munkanélküliség gyors növekedéséhez vezetett.
- speciális munkanélküliségi típusok lehet az alábbiak, pl.: tartós munkanélküliség, női munkanélküliség, ifjúsági munkanélküliség; regionális munkanélküliség. A nők munkaerőpiaci hátrányos helyzetéről sokat hallunk, de ki kell emelnünk a fiatal munkavállalók elhelyezkedésének nehézségeit is. Ők munkatapasztalat nélkül az iskolapadból kilépve próbálnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, ennek eredményeként sok esetben válnak kiszolgáltatottá.

A munkanélkülivé válásnak a feni okokon kívül még számos egyéb, személyes oka is lehet. Ilyen például a hanyag munkavégzés, az alkoholos, vagy valamilyen bódító állapotot előidéző szerek (gyógyszer, kábítószer) használata, családi, magánéleti, munkahelyi konfliktus.

2.2.3. Munkanélküliségi mutatók Magyarországon

A munkanélküliség meghatározása szempontjából az egyik fontos alapfogalom a munkanélküliségi ráta. A munkanélküliségi ráta nem más, mint a munkanélküliek számának a gazdaságilag aktív népességhez viszonyított aránya.

1. táblázat: Munkaerőpiaci adatok Magyarországon (%)

Év	Foglalkoztatottak (ezer fő)	Munkanélküliek (ezer fő)	15–64 éves népesség, (ezer fő)	Munkanélküliségi ráta (%)
2020	4511,6	200,0	6275,7	4,2
2021	4543,4	189,8	6200,8	4,0
2022	4589,0	174,0	6166,7	3,7
2023	4602,4	203,3	6157,6	4,2
2024.08 hó	4612,1	214,6	6148,2	4,4

(Forrás: saját szerkesztés a KSH adatai alapján)

Az elmúlt évek munkaerőpiaci adatainak vizsgálata során megkülönböztetett figyelmet kell fordítanunk a COVID járványnak. A járvány bár hatással volt a munkaerőpiac teljes egészére, azonban néhány területet kifejezetten hátrányosan érintett, ezek közül a szolgáltató ipart, a kereskedelmet mindenképpen érdemes kiemelni. A kereskedelem bizonyos területén, ugyanakkor, pozitív hatással bírt, ilyen pl. az online vásárlás. Az online értékesítéssel foglalkozó cégek forgalma, bevétele jelentősen megemelkedett.

Ez az időszak nagy próbatétel elé állította mind a munkáltatókat, mind pedig a munkavállalókat. A munkáltatói oldalról egy sor új dolgot kellett bevezetni, amely eddig ismeretlennek számított.

2.2.4. A hajléktalanok munkaerőpiaci helyzete

A hajléktalanok elhelyezkedését támogató kormányzati programok nincsenek, ami nagyban nehezíti a hajléktalanellátó intézmények dolgát. A hajléktalanok elhelyezkedését elsősorban az ellátó intézményekben működő álláskereső irodák, illetve szociális munkások segítik. Az álláskereső irodákban folyamatosan kiteszik a legfrissebb állásajánlatokat, segítenek önéletrajzot, email fiókot készíteni, illetve lehetőség van számítógépet, vezetékes telefont használni. Problémaként jelentkezik ugyanakkor, hogy a számítógép használatához nem nagyon értenek, és mivel sokan nem rendelkeznek mobiltelefonnal, a vezetékes telefonon pedig közvetlenül nem elérhetőek, így amennyiben megfelelőek lennének a megpályázott munkakörre, akkor is csak késve jutnak hozzá a fontos információhoz. Ezért lenne fontos az email használata, azonban a számítógépek kevés darabszáma miatt, arra nincs állandóan lehetőség.

A kormányzati programok hiányán kívül a hajléktalan emberek munkavállalási esélyeit alapvetően az alábbi tényezők befolyásolják:

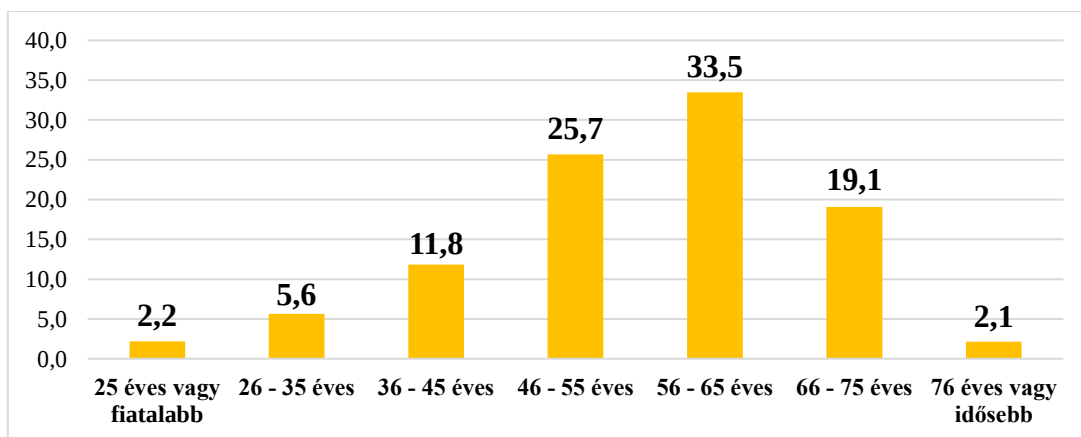
- egészségügyi, pszichés, mentális állapot
- életkor
- iskolai végzettség
- életvitel
- együttműködés a szociális munkással, szociális ellátó hálózattal

A felsoroltakból első helyen, talán az egészségügyi, mentális állapotot említhetjük, ugyanis ez nagyban befolyásolja a munkavállalási lehetőségeket, annak sikerességét. Minél hosszabb ideje hajléktalan valaki, annál rosszabb egészségügyi állapotba kerül, elsősorban nem fizikális, hanem pszichés, mentális szempontból. Ez főként azokra a hajléktalan emberekre igaz, akik nem veszik igénybe a tartós lakhatást biztosító, ezzel együtt szociális ellátást, támogatást nyújtó átmeneti szállásokat, hanem nappali melegedőkben, éjjeli menedékhelyeken húzzák meg magukat vagy ezek egyikét sem veszik igénybe.

Akik átmeneti szálláson élnek jobb helyzetben vannak, hiszen a szociális munkásokkal együttműködve gondozási tervet készítenek, amelyben előre meghatározzák, hogy milyen lépéseket fognak tenni közösen a társadalomba való sikeres visszailleszkedés érdekében.

Van egy réteg, akik közösségben, eldugott helyeken, ún. bádoglepeken élnek. Ezek az emberek bár nem rontják az utcaképet, mégis kiszolgáltatott helyzetben vannak az önkormányzatok által. Másik fontos meghatározó tényező az életkor, ami fokozatosan növekszik. A 2024-ben végzett felmérések alapján, napjainkban 57 év a hajléktalanok átlagéletkora.

4. ábra: A hajléktalan emberek kormegoszlása Magyarországon 2024

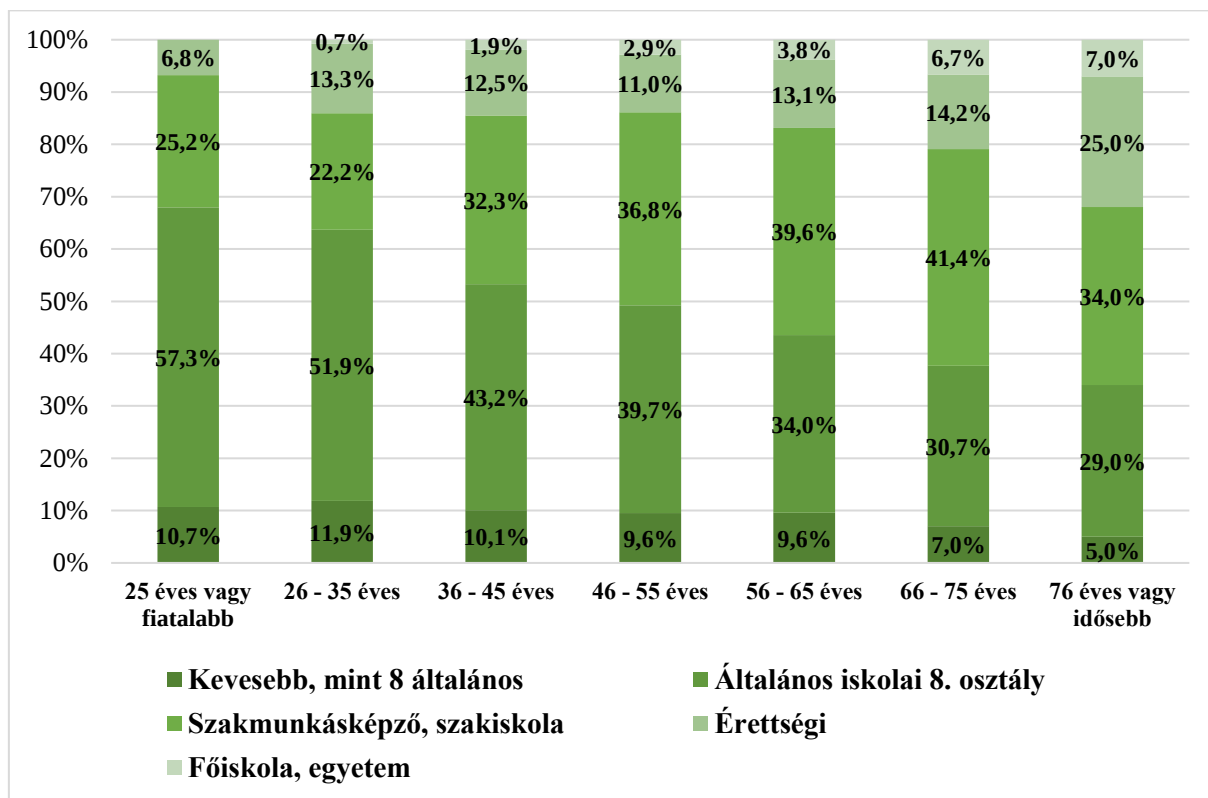

(Forrás: saját szerkesztés a Február 3 munkacsoport 2024. évi felmérése alapján)

A 4. ábra jól szemlélteti, hogy a 2024-es év elején megkérdezettek 54,1%-a 56 évnél idősebb. Ha ehhez hozzávesszük, hogy az egészségügyi, fizikális, mentális állapotuk sok esetben nem éri el a megfelelő munkavégzéshez szükséges szintet, akkor egy nem túl sikeres jövőképet láthatunk, amit a nyugdíjkorhatár fokozatos emelése is csak erősít. Az életkorhoz szorosan kapcsolódik, hogy mennyi ideje hajléktalan valaki, vagyis mennyi ideje nem dolgozott a szakmájában, már amennyiben rendelkezik szakmai végzettséggel.

Az alábbi ábrán megnézhetjük, hogy az ellátórendszerbe regisztráltak, milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek.

5. ábra: A hajléktalan emberek legmagasabb befejezett iskolai végzettsége a különböző korcsoportokban (%)

(Forrás: saját szerkesztés a Február 3 munkacsoport 2024. évi felmérése alapján)

A diagramból látható, hogy az idősebb korúak magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek. Ennek okát mindenképpen érdemes lenne részletesebben is megvizsgálni. Elhelyezkedés szempontjából a leghátrányosabb helyzetben az alacsony végzettségűek vannak. Ha megszeretnénk határozni az alacsony végzettségűek csoportját, akkor alacsony végzettségűeknek tekinthetjük egyrészt azokat, akik még az általános iskolát sem fejezték be, másrészt a munkaerőpiac azon szereplőit, akik elvégezték az általános iskolát, viszont

azon kívül semmilyen szakmai végzettséget nem szereztek. Az ő helyzetük a legkilátástalanabb.

Még aggasztóbb a helyzet, hogy az alacsony végzettségűek között nagyon sok a 36 év alatti, munkaképes korú. Ezek között jelentős számban található olyan, aki állami gondozásból, nevelőintézetből, illetve börtönből szabadult.

A hajléktalanokat munkaerőpiaci szempontból a halmozottan hátrányos helyzetűek csoportjába soroljuk. Az elhelyezkedési esélyeik növelése érdekében fontos lenne bevonásuk a felnőttképzésbe.

A hátrányos helyzetű munkavállalók munkaerőpiaci esélyeit ronthatja, hogy a modern eszközök készség szintű kezelése, mára az alapelvárások közé emelkedett, azonban alacsony iskolai végzettségük miatt valószínűsíthető ennek a tudásnak a hiánya. A másik problémát a felnőttképzés területén bevezetésre kerülő változás jelenti. A régi OKJ-s képzések rendszere 2021-től teljesen megváltozott, az addigi 766 szakmát tartalmazó OKJ-s lista megszűnt. A listát egy 174 államilag elismert iskolarendszerű alapszakma váltotta fel. Az Országos Képzési Jegyzék alapján működő rendszer 2022.12.31-én teljesen megszűnt. Az új rendszer lényege, hogy alapszakmát már csak szakképzési centrumok keretein belül lehet szerezni. Az üzleti alapon működő, felnőttképzéssel foglalkozó intézményeknél az OKJ-s tanfolyamok helyett 73 részsakma és meghatározott követelmények alapján elvégezhető, félezerrel is több szakképesítés közül válogathatnak a tanulni vágyók.

Ez az átalakítási folyamat egy magasabb szakmai tudást biztosít, azonban a szakmák megszerzésének ideje is jelentősen megnőtt, ugyanis a pár hónapos tanfolyamok megszűntek. A hajléktalan emberek szempontjából ez a változás nem mondható előnyösnek. Mivel sokan napról napra élnek, így számukra a gyors pénzkereseti lehetőség jelenti a megoldást, ezért a havi fizetéssel szemben, sokan a napi, heti fizetéssel járó munkát keresik. Annak, hogy az ügyfelek olyan képzésen vegyenek részt, ahol napi szinten jelen kell lenniük sajnos nagyon kicsi az esélye.

A hajléktalanok körében Magyarországon fokozatosan nő a cigány emberek száma, elsősorban a hajléktalan nők körében. A hajléktalanság kezdetén, hosszú évekig nem igazán lehetett roma hajléktalannal találkozni. Ennek a zárt társadalmi berendezkedésük volt az oka, ugyanis a bajba jutottakon, valamilyen rokon mindig segített. Ez elsősorban a nagymamáknak volt köszönhető, hiszen a családon belül az ő szavuk nagy jelentőséggel bírt. A roma közösségek megtartó ereje megóvjaa a romákat a tömeges hajléktalanná válástól. ezzel szemben ma már: egy „cigány” ember esélye, hogy hajléktalanná váljon, ötször akkora, mint egy „nem-cigány” emberé. (Győri 2010)

Még tizenöt évvel ezelőtt csak minden ötödik hajléktalan ember volt cigány, addig napjainkban minden harmadik hajléktalan ember cigány származású.

Megfigyelhető, hogy az átmeneti szállókon elvétve találunk roma származású ügyfelet. Ez adódik abból, hogy nehezen tudnak beilleszkedni és mivel a szobák általában négyszemélyesek, a lakótársak is nehezen fogadják be őket. A felmérések során feltett kérdésre, hogy: -Milyen nemzetiségűnek vallja magát? az ügyfelek nem minden esetben adják meg a valódi választ. Ez adódik abból, hogy az emberek amilyennek látnak minket, úgy fognak velünk viselkedni. Érdekes megfigyelés, hogy a hajléktalan romák még annyi iskolai végzettséggel sem rendelkeznek, mint szüleik vagy nagyszüleik. (Február 3 munkacsoport 2022)

Az alacsony iskolai végzettség a hajléktalansággal társulva nem csak az elsajátított ismeretek kis mennyisége miatt teremt hátrányt, hanem a további ismeretek befogadásához nélkülözhetetlen attitűdökben, a tovább fejlődést megalapozó kommunikációs készségekben mutatkozik meg. Egy munkakör betöltéséhez manapság már nem elegendő a megfelelő végzettség, szakképzettség, gyakorlat, olyan munkaerő iránt van igény, aki képes a megújulásra, gyorsan tud alkalmazkodni, folyamatosan átképezhető, fejleszthető. A munkáltatók napjainkban olyan munkavállalókat keresnek, akik nem csak a szakmájukhoz kapcsolódó tudással rendelkeznek, hanem a hatékony munkavégzéshez szükséges tulajdonságokkal is, mint pl. jó kommunikációs, problémamegoldó készség, gyors helyzetfelismerőképesség, kompromisszumkészség, mobilitás, teherbírás, stressztűrés, nyitottság és kreativitás. Ezek hiánya, és a konfliktusok nem megfelelő kezelésének képessége még kiszolgáltatottabb helyzetbe sodorja őket a munkaerőpiacon. Több olyan esetről is beszámolnak a kutatók, hogy ezeket az emberek vidéki tanyákon lakhatásért és ételért dolgoznak, munkabért azonban nem, vagy csak nagyon minimális összegben kapnak. A dolgot nézhetjük a pozitív oldaláról is, mert van fedél a fejük felett, van mit enni és talán még némi bevételhez is jutnak, ugyanakkor itt meg is rekednek. Kérdés, hogy mi várható akkor, ha meg öregszenek vagy tartósan beteg lesznek, lerokkannak?

III. Alkalmazott módszerek (anyag és módszer)

3.1. A kutatás célja, hipotézisek

A kutatásom célja, megvizsgálni a budapesti hajléktalan emberek munkaerőpiaci helyzetét, elhelyezkedési esélyeiket, majd a kapott eredményt kiértékelve, alternatívát kínálni a sikeres munkaerőpiaci reintegrációjukra, ezen belül a hajléktalanságba frissen bekerült ügyfelekre fókuszálva. Véleményem szerint ez az a réteg, akik hatékony támogatásával csökkenteni tudjuk a hajléktalan emberek számát. A siker természetesen több tényezőtől is függ, így azok feltárására külön figyelmet fordítok.

Hipotézisek

H1: A munkaerőpiacra, majd a társadalomba való visszaillesztés sikere függ a hajléktalan személlyel történő kapcsolatfelvétel gyorsaságától.

H2: Az elhelyezkedési esélyeiket növeli a minél rövidebb ideig tartó fedélnélküliség.

H3: A hajléktalanná válók személyes motivációja elengedhetetlen a sikeres munkaerőpiaci, társadalmi reintegrációhoz.

3.2. A kutatás körülményei és helyszíne

Kutatásomat munkahelyemen, a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeiben dolgozó esetkezelő szociális munkások körében készítettem egy kérdőív segítségével, személyes interjú keretében. Az interjúra a szociális munkások munkahelyén, az irodájukban került sor, tehát abban a közegben, ahol az ügyfeleikkel együtt élik mindennapjaikat. Fontosnak tartottam a helyszínt és a személyes találkozást, hiszen a munkájuk sikerét nem csak a szakmai felkészültségük, tapasztalatuk határozza meg, hanem a munkakörülmények, és az ügyfelek életkörülményei is döntően befolyásolják. A kutatásban részt vevők átmeneti szállásokon dolgoznak. Az interjúk időtartama átlagban 100 perc volt.

3.3. Kutatási módszer és minta bemutatása

A dolgozat elkészítése során, primer és szekunder kutatási módszereket alkalmaztam.

A primer kutatási módszerben a munkahelyemen működő Álláskereső Iroda által készített 2023. évi beszámolót, illetve az intézményünkben dolgozó, hajléktalan ügyfelekkel foglalkozó esetkezelő szociális munkások körében, személyesen végzett kérdőíves interjú eredményét használtam fel, ezekből készítettem összefoglaló anyagot.

2. táblázat: A kutatásban résztvevő esetkezelő szociális munkások bemutatása

Nem	Életkor	Iskolai végzettség	Szakmai tapasztalat	Munkahely típusa
nő	46	szociális munkás	14	átmeneti szálló
nő	52	szociális munkás	17	átmeneti szálló
nő	44	pedagógus	11	átmeneti szálló
nő	44	szociálpedagógus	8	átmeneti szálló
nő	47	szociális munkás	12	átmeneti szálló
nő	50	szociológus	16	átmeneti szálló
nő	53	pedagógus	13	átmeneti szálló
nő	40	szociális munkás	12	átmeneti szálló
nő	40	szociológus	7	átmeneti szálló
nő	45	szociálpedagógus	17	átmeneti szálló
férfi	43	szociális munkás	10	átmeneti szálló
férfi	50	szociálpolitikus	14	átmeneti szálló
férfi	52	pedagógus	15	átmeneti szálló
férfi	42	szociális munkás	12	átmeneti szálló
férfi	42	szociálpedagógus	10	átmeneti szálló
férfi	48	szociálpolitikus	16	átmeneti szálló
férfi	46	szociális munkás	15	átmeneti szálló
férfi	45	szociálpedagógus	13	átmeneti szálló
férfi	43	szociális munkás	12	átmeneti szálló
férfi	43	szociális munkás	14	átmeneti szálló

(Forrás: saját szerkesztés a kérdőív alapján)

Az esetkezelő szociális munkások átlagban 13 év szakmai tapasztalattal rendelkeztek a hajléktalanellátás területén. Ez a szakmában hosszú időnek számít, így a velük folytatott interjú során lehetőségem nyílt arra, hogy az általuk végzett esetkezelések tapasztalataiból eredően, többféle megközelítésből is megismerjem a hajléktalanellátás mindennapjait. Itt szeretném megjegyezni, hogy az általuk végezett munka nemcsak szellemi, hanem fizikai szempontból is nagyon megterhelő. A szociális munkások folyamatosan vesznek részt szupervízió, illetve esetkezelő megbeszéléseken, de lehetőségük van pszichológus és pszichiáter szakember segítségére is. Amennyiben úgy érzik, hogy az adott intézményben már nem képesek megfelelő teljesítményt nyújtani, lehetőségük van a BMSZKI másik

intézményében tovább folytatni munkájukat. A kutatásban részt vevők mindannyian felsőfokú (egyetem/főiskola) iskolai végzettséggel rendelkeznek, jellemzően szociális munkás, szociálpedagógus, szociálpolitikus végzettségűek. Átlagéletkoruk 46 év, ami egyébként megegyezik a BMSZKI munkavállalóinak átlagéletkorával. Mindannyian dolgoztak már átmeneti szálláson, nappali melegedőben, éjjeli menedékhelyen, 4 fő az utcai szolgálatnál és mindannyian dolgoztak krízisszálláson.

A szekunder kutatási módszeren belül a munkahelyemen dolgozó, valamint a munkahelyemmel kapcsolatban álló kiváló szakemberek által készített beszámolókat, interneten, valamint a BMSZKI weboldalán megtalálható publikációikat használtam, valamint a kapcsolódó szakirodalmat dolgoztam fel.

IV. Eredmények

4.1. A dokumentumelemzés eredményei

Az alábbiakban röviden bemutatom a BMSZKI-ban működő Álláskereső Iroda működését, majd elemzem annak 2023-as szakmai beszámolóját.

A beszámoló elemzése előtt, azonban szeretném néhány szóban bemutatni a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeit, melynek keretein belül működik az Álláskereső Iroda.

A BMSZKI Közép-Európa egyik, Budapest legnagyobb, Fővárosi fenntartású szociális és hajléktalanellátó intézménye, összesen 22 telephellyel, közel 700 munkavállalóval.

A BMSZKI intézményei az ellátás szempontjából az alábbiak szerint oszlanak meg:

- 10 átmeneti szállás
- 6 nappali melegedő
- 7 éjjeli menedékhely
- 1 utcai szolgálat
- 1 Családok Átmeneti Otthona (CSAO)
- 1 ideiglenes menekültszállás
- 3 egészségügyi szolgálat
- 1 ügyfélszolgálati iroda

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI adatai alapján)

Az ügyfelek ellátása szempontjából:

- az átmeneti szállásokon 1470 állandó
- éjjeli menedékhelyein 891 állandó
- a családok átmeneti otthonaiban 80
- az anya-gyerek krízisszálláson (CSAO) 14 férőhely áll a rászorulóknak rendelkezésére.
- az Orvosi Krízis Szolgálat 73 ágyas krónikus fekvőbeteg-ellátó részleget, továbbá háziorvosi és szakorvosi ellátást működtet
- nappali melegedőinkben átlagosan több mint 500 ember fordul meg naponta
- utcai gondozó szolgálataink több száz fővel tartanak kapcsolatot

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI adatai alapján)

Az alábbiakban bemutatom az BMSZKI Álláskereső Iroda működését.

Az Álláskereső Iroda foglalkoztatási kérdésekkel kapcsolatban nyújt segítséget a hozzá forduló hajléktalan ügyfeleknek számára. Várja azokat, akiknek nincs munkájuk, vagy munkahelyet váltanának, illetve be szeretnék fejezni 8. általános iskolai végzettségüket, vagy felnőttképzésben szeretnének részt venni. A szolgáltatás igénybevétele ingyenes és önkéntes. Az Álláskereső Irodában, szociális szakirányú diplomával rendelkező szakemberek dolgoznak, akik több éves gyakorlattal, esetkezelői tapasztalattal, hétköznapiakon várják az álláskereső ügyfeleket.

Az Álláskereső Iroda Szolgáltatásai:

- Internetről kigyűjtött álláslista
- Telefonhasználat állás- és lakhatási ügyekben
- Internet és számítógép használat
- Önéletrajz készítés fotóval
- Segítségnyújtás elveszett iskolai bizonyítványok megkereséséhez
- Információnyújtás
- Útvonaltervezés
- Fénymásolási és nyomtatási lehetőség korlátozott példányban
- E-mail cím készítése, állásra történő jelentkezés e-mailen keresztül
- Célirányos álláskereső
- Hajléktalan igazolvány kiállítása
- Pályázati források

(Forrás: saját gyűjtés a BMSZKI weboldaláról)

Az alábbiakban elemzem a hajléktalanok elhelyezkedési esélyeit támogató BMSZKI Álláskereső Iroda 2023. évi szakmai beszámolóját az alábbiak kiemelt figyelembevételével:

- az Álláskereső Iroda 2023-évi ügyfélforgalma
- az Álláskereső Iroda ügyfeleinek összetétele kor, nem, iskolai végzettség alapján
- az irodát igénybe vevő ügyfelek munkavállalási sikere

Az Álláskereső Iroda szolgáltatásait 2023-ban, 180 ügyfélfogadási napon, 1168 fő vette igénybe, összesen 5849 alkalommal. Ebből 873 férfi, 295 nő volt.

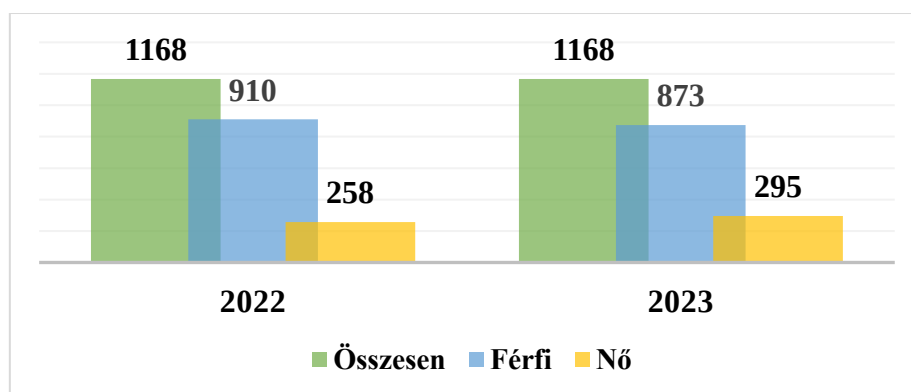
3. táblázat: Az állskereső iroda igénybevétele a gyakoriság szempontjából 2023-ban

Napok száma	fő/2023
1	470
2 – 7	501
8 – 14	113
15 - 30	61
31 – 60	17
61 – 90	5
91 - 120	1
121 felett	0
Összesen	1168

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Állskereső Iroda 2023. évi szakmai beszámolója alapján)

A 2022-es évhez képest érdekesség, hogy az igénybe vevő ügyfelek száma nem növekedett, viszont a gyakoriság száma igen. Amíg 2022-ben 4767, addig 2023-ban 5849 alkalommal vették igénybe az ügyfelek a szolgáltatásokat, ami 22%-os növekedést jelent, illetve változás történt a nemek arányában is.

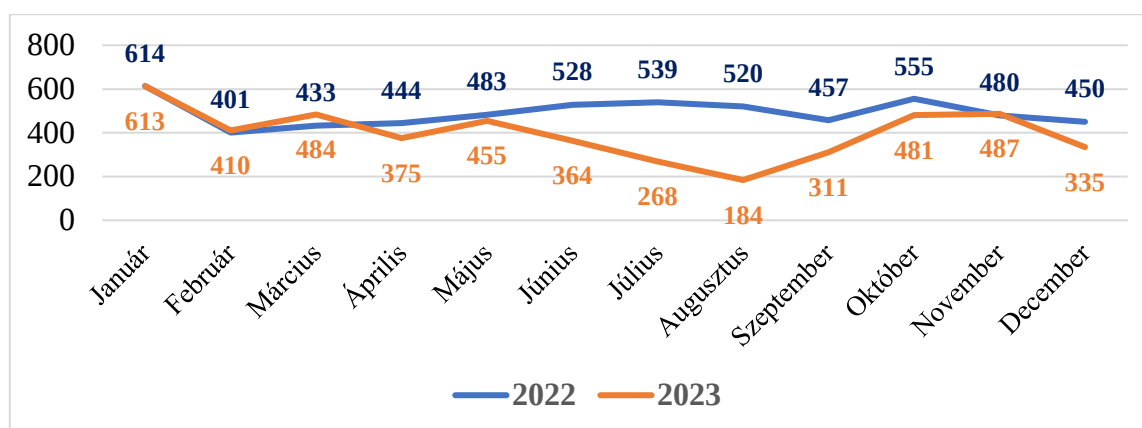
6. ábra: Az Állskereső Iroda ügyfeleinek nemek szerinti megoszlása

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Állskereső Iroda 2023. évi beszámolója alapján)

Az Állskereső Iroda 2022-es és 2023-as forgalmi adatainak összehasonlításakor látszik, hogy mindkét évben hasonlóan indult az év eleje, viszont 2023 februárját követően egy sokkal kiegyensúlyozottabb és növekvő igénybevételi görbét mutat a havonta készített statisztika.

7. ábra: az Álláskereső Iroda 2023. évi ügyfélforgalmi adatai (alkalom)

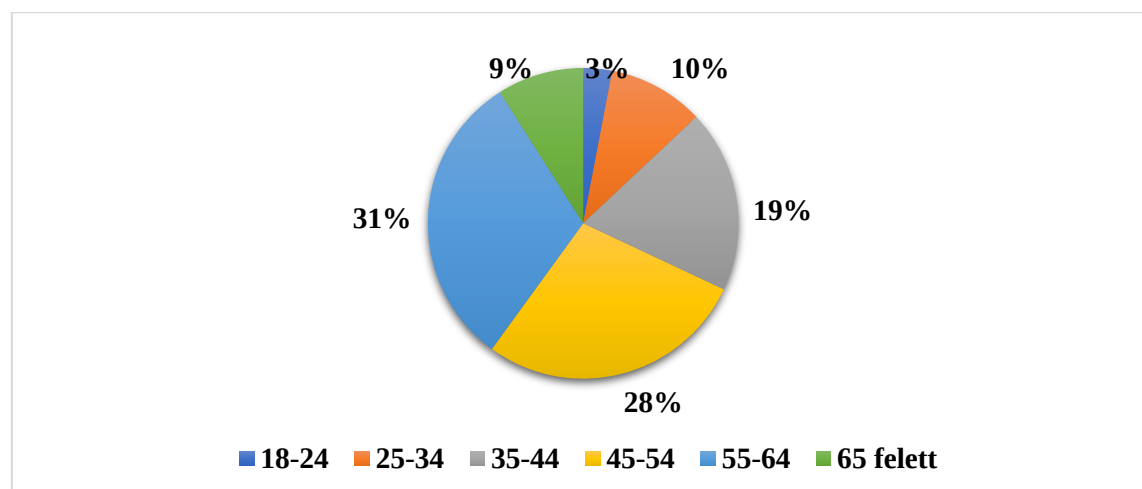
(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Álláskereső Iroda 2023. évi beszámolója alapján)

Ügyfeleinek legnagyobb arányban (501 fő, 42,89%) 2-7 napot látogatták az irodát és vették igénybe a szolgáltatásokat. Az ügyfelek gyakori látogatása bizakodásra ad okot, hogy komolyan veszik az álláskeresőt. Ugyanakkor voltak, akik csupán 1 alkalommal (470 fő, 40,24%) jártak az Álláskereső Irodában, ami nem feltétlenül pozitív, ugyanakkor legalább megismerhették az iroda szolgáltatásai, választ kaphattak a felmerülő kérdéseikre.

A nemek szerinti megoszlás tekintetében, továbbra is látványosan több férfi ügyfél veszi igénybe a szolgáltatásokat, de a nők száma 3%-kal nőtt a 2022- es évhez képest.

Az álláskereső szempontjából egyik nagyon fontos tényező az életkor. Az iroda szolgáltatásainak igénybevétele szempontjából kor megoszlás alapján az alábbi figyelhető meg. (8. ábra)

8. ábra: Az Álláskereső Iroda 2023. évi ügyfelei kor megoszlás alapján

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Álláskereső Iroda 2023. évi beszámolója alapján)

Legnagyobb arányban a nyugdíj előtt álló (55–64 év közötti) ügyfelek veszik igénybe (31%) az iroda szolgáltatásait, ezt követik a 45–54 év közötti álláskeresők 28%-kal. A 25–34 év közöttiek száma kissé emelkedett a tavalyi évhez képest, míg a legfiatalabb korosztály (18–24 év) száma a duplájára növekedett. A szociális munkásokkal folytatott személyes beszélgetésem során kiemelték, hogy az 50 év felettiek több egyéni segítségnyújtást, tanácsadást igényelnek életkorukból vagy élethelyzetükből adódóan. Ennél a korosztálynál elsősorban a számítástechnikai eszközök kezelésének hiányos ismerete okoz nagy problémát. Érdekes megállapítás volt a részükről, hogy a fiatal korosztály egy része a társas kapcsolatai fenntartására is használja a szolgáltatásokat, de nagyrészüket inkább aktív álláskereső. A velük való közös munka nemcsak az ideális munkahely megtalálásáról szól, hanem a munkaerőpiaccal kapcsolatos igényeik realizálásáról, a munkahely megtartásáról. A munkaerőpiaccal kapcsolatos igények realizálása a 65 év feletti ügyfeleinknél is megjelenik, ott viszont a segítő beszélgetések közben kiderült, hogy más típusú szolgáltatásokra is szükség van (pl.: Nyugdíjfolyósító Intézet, nyugdíjas szövetkezet), de az is előfordult, hogy a terveik, szociális munkással történő újragondolását javasolták.

A Menedéknapló programban lévő adatok alapján képet kaphatunk az ügyfelek iskolai végzettségéről. A menedéknapló egy elektronikus rendszer, melyben rögzítésre kerül a BMSZKI intézményeinek szolgáltatásait igénybe vevők személyes adatai. A személyes adatok mellett az iskolai végzettség is rögzítésre kerül, illetve egyéb adatok (pl.: az intézményből történő kitiltások).

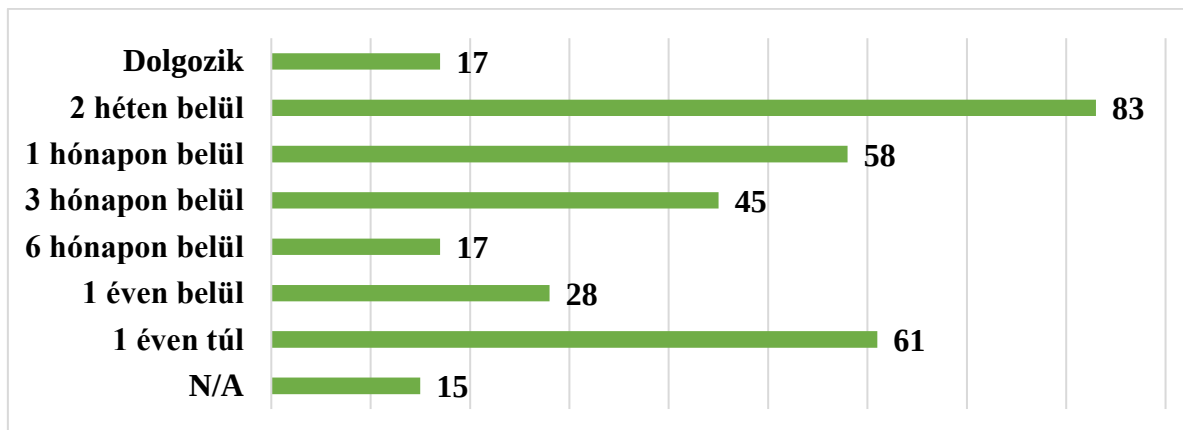
A Menedéknapló adatai alapján megállapítható volt, hogy az Álláskereső Iroda szolgáltatásait legnagyobb arányban (444 fő, 38%) a 8. általános iskolai végzettséggel rendelkezők vették igénybe. Ezt követik a szakmunkás bizonyítvánnyal (23,3%), érettségivel (14,2%), illetve felsőfokú végzettséggel (3,3%) rendelkező ügyfelek. A kapott eredményeket kissé árnyalhatja, hogy 174 esetben (15%) nem rendelkeztek adattal a szociális munkások.

Az előző évi (2022) beszámoló készítésekor azt tapasztalták, hogy nem rendelkeznek adatokkal az irodát új ügyfélként igénybe vevőkről (azt gondolom ez nagyon nagy szakmai hiba), ezért 2023 elejétől bevezetésre került egy adatlap, melynek eredményeként kiderült, hogy a tavalyi évben 324 fő vette igénybe először az iroda szolgáltatásait. Az adatlapokból az is kiderült, hogy az újonnan regisztráltak között 239 férfi és 85 nő volt.

Az adatlapban felmérték a keresett munkaköröket, mikor és mit dolgozott utoljára az ügyfél, mi a legmagasabb iskolai végzettsége. A legtöbben takarító, konyhai kisegítő és mosogató

állást kerestek. Sajnos az is előfordult, hogy az ügyfelek nem minden feltett kérdésre adtak választ, vagy a válaszuk nem volt értelmezhető.

9. ábra: Mennyi időn belül dolgozott utoljára a 2022. évi adatfelvételéhez képest

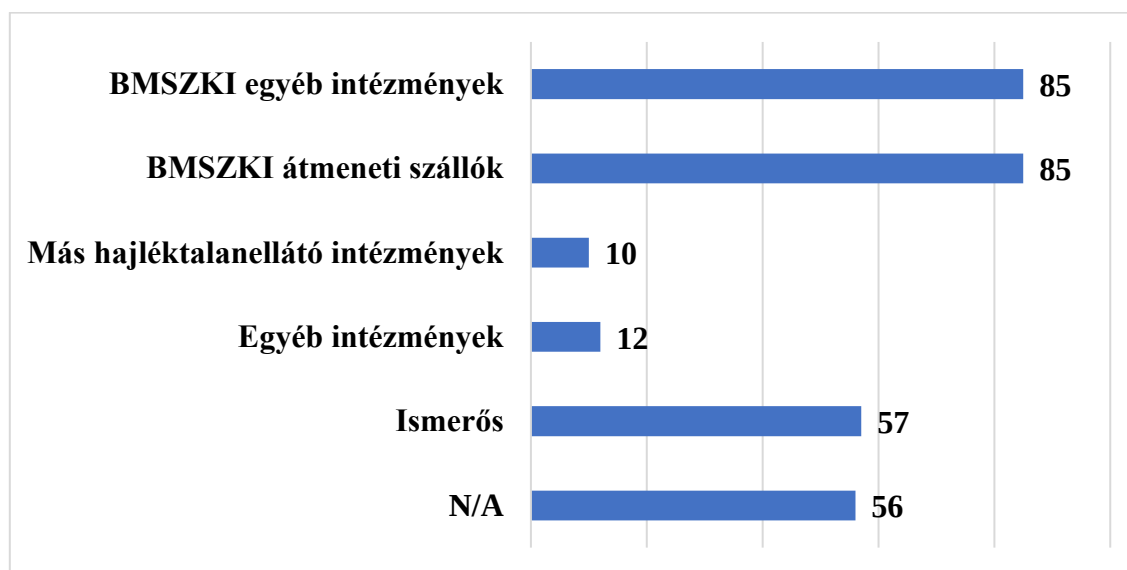

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Álláskereső Iroda 2023. évi beszámolója alapján)

Ez jól mutatja, hogy a munkahely elvesztése után viszonylag hamar elkezdődött az álláskereső, másrészt az is kiderül, hogy különböző okok miatt (pl. egészségi állapot) akár hosszabb idő is eltelhetett a munkahely elvesztése és az aktív munkakeresés között. Tizenhét esetben kaptak olyan választ, hogy az ügyfél jelenleg is dolgozik.

Az új ügyfelek összetételének megismerése szempontjából fontos volt megvizsgálni, hogy honnan, melyik intézményünk irányításával érkezett az Álláskereső Irodába.

10. ábra: Honnan irányították az új ügyfeleket az Álláskereső Irodába

(Forrás: saját szerkesztés a BMSZKI Álláskereső Iroda 2023. évi beszámolója alapján)

A legtöbben a Felvétel Előkészítő Team, illetve a BMSZKI nappali melegedőinek és éjjeli menedékhelyeinek irányításával érkeztek az irodába. Összesen 170 fő. Az ismerőseik segítségével választ 57 fő jelölte meg, ami az iroda jó híréről ad visszajelzést.

A nappali melegedőkből, éjjeli menedékhelyekről történő irányítások a szociális munkások és az ügyfelek sikeres együttműködését igazolja. Az adatlapok kitöltésével sikerült jobban megismerni az ügyfeleket, így könnyebb volt az iroda szolgáltatásai közül számukra megfelelőt ajánlani, úgymint önéletrajz készítés, célirányos álláskeresés vagy egyéb információ nyújtás az álláskereséssel kapcsolatban.

Sajnos a fiatalabb és az idősebb ügyfelekre is jellemző volt, hogy nem, vagy csak kis mértékben rendelkeznek megfelelő kommunikációs és konfliktusmegoldó képességgel. Ez ugyanis nagy hátrányt jelent a számukra nem csak a munkahelykeresésben (pl. állásinterjú), hanem a munkahelyi konfliktusok megoldásában, kezelésében is. Ha ilyen problémát tapasztaltak az ügyintézők, akkor erről tájékoztatták az ügyféllel kapcsolatban álló esetkezelő szociális munkást, aki el tudott kezdeni dolgozni az ügyféllel közösen a probléma megoldásán.

Az irodában dolgozó szociális munkatársak tapasztalata sajnos az volt, hogy a gyors és azonnali pénzkereseti lehetőség még mindig nagyon fontos szempont az ügyfelek számára. A napi vagy heti kifizetéses munkahelyek sokkal vonzóbbak az ügyfelek számára, azonban ilyen munkalehetőség elég ritkán adódik. Az irodába betérő ügyfelek közül sokan kerestek munkát szállással egybekötve.

A BMSZKI a munkaerőpiacra való kijutást elősegítő Fejlesztő foglalkoztatási programot működtet. A foglalkoztatási programba bevont ügyfelek számára a fejlesztő foglalkoztatási jogviszonyban végzett munka egyfajta védett foglalkoztatás. A védett foglalkoztatás jellemzője, hogy olyan ügyfelek vesznek részt benne, akik aktívan munkát kerestek, azonban átmenetileg vagy tartósan nem tudtak a nyílt munkaerőpiacra bejutni. A védett foglalkoztatás a munkaerőpiaci versenynek és a munkáltatók által elvárt teljesítményelvárásnak nem kitett foglalkoztatási forma. Elsősorban az ügyfelek képességeinek, készségeinek, foglalkoztathatóságának fejlesztését szolgálja. Elsődleges célja a rehabilitáció. A Fejlesztő foglalkoztatás program az Ügyfélszolgálati Iroda keretein belül működik.

A szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény 2017. április elsején életbe lépő 99/B. §-a szerint a fejlesztő foglalkoztatás célja a gondozási, fejlesztési, illetve rehabilitációs tervben foglaltak szerint az egyén egészségi állapotának, korának, fizikai és mentális állapotának megfelelő fejlesztési és foglalkoztatási szolgáltatás

biztosítása útján az egyén felkészítése az önálló munkavégzésre vagy a nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezkedésre.

A fejlesztő foglalkoztatásban részt vevő ügyfelekkel az első interjút követően (amelybe beépítjük a már rendelkezésre álló adatokat és információkat) egyéni foglalkoztatási tervet készítenek, amely tartalmazza a jogszabályban előírt pontokat, különösen a foglalkoztatás terén meghatározott rövid és hosszú távú célokat és az azokhoz vezető utat. Az egyéni foglalkoztatási terv elkészítését a fejlesztési szerződés, esetenként a munkaszerződés megkötése előtt valósítják meg, hiszen ez a terv határozza meg, hogy az ügyfél milyen foglalkoztatásban és milyen intézményi szolgáltatásban kíván részt venni és vehet részt.

A 2023-as évet 31 fő foglalkoztatásával kezdte az iroda, év végére sikerült 49 főre növelni a létszámot. Évközben 42 fő első interjúja zajlott le a Fejlesztési Programba való bekerüléssel kapcsolatban, közülük 35 főt sikerült bevonni programba, akik közül mindössze két fő volt, aki a megkötött fejlesztési szerződése ellenére nem kezdte el a munkát.

Az év során 38 fő foglalkoztatása fejeződött be. Közülük 15 fő a nyílt munkaerőpiacon, 1 fő védett munkahelyen tudott elhelyezkedni 16 fő szerződése lejárt, 3 fő felmondott, 2 fő elhunyt. Egy fő esetében megszűnt az intézményi jogviszony, ami a fejlesztő foglalkoztatás automatikus megszűnésével jár.

4.2. Az interjú vizsgálat eredményei

Mivel Közép-Európa egyik legnagyobb hajléktalanellátó intézményénél dolgozom, így napi szinten rendelkezem információval az intézményeinkben folyó szakmai munkáról, valamint a szolgáltatásainkat igénybe vevő ügyfelekről. A primer kutatási módszeremben a hajléktalanok elhelyezkedési esélyeivel kapcsolatban folytatott kutatásom fő részét képezte a munkahelyemen dolgozó esetkezelő szociális munkásokkal folytatott személyes interjú. Az interjú során azt kutattam, hogy az általuk adott válaszok mennyire támasztják alá a hipotéziseimet.

A kutatás során egy 12 kérdésből álló interjú kérdéssort alkalmaztam, amelynek kérdéseit személyes interjú keretében, több éves szakmai tapasztalattal rendelkező, esetkezelő szociális munkásoknak tettem fel. Az esetkezelő szociális munkások átlagéletkora 45 év, a nemek szerinti megoszlása 10 nő és 10 férfi.

Az alábbiakban az esetkezelő szociális munkásokkal folytatott személyes interjú során feltett kérdésekre adott válaszokat elemzem, munkaerőpiaci szempontok alapján. Az interjúk kérdéssorát az 1-es számú melléklet tartalmazza.

Az interjú során feltett kérdések, az alábbi kérdéskörök alapján kerültek elemzésre:

1. Az ügyfelek általános jellemzése
2. Iskolai végzettségek
3. Munkavállalás, képzés
4. Hipotézisekre adott válaszok

1. Az ügyfelek általános jellemzése

Hány ügyféllel dolgozik együtt?

Egy szociális munkás (átmeneti szállón) általában 5-15 fő közötti ügyféllel dolgozik együtt egyszerre, a megkérdezettek átlagban 12 ügyféllel dolgoznak. A kutatásban résztvevők napi szinten, összesen 273 fővel dolgoznak együtt.

Az ügyfelek nemek szerinti megoszlása

Az ügyfelek közül 112 nő és 161 férfi.

Ebből a számból is kiderül, hogy a nemek megoszlásának aránya megfelel a hajléktalanságban élők között végzett kutatásoknak, vagyis az eredmények alapján a hajléktalanok nagyrészen férfiak. A munkatársak elmondása alapján az elmúlt években jelentősen megnövekedett az átmeneti szállókon élő női ügyfelek száma, ami azt támasztja alá, hogy egyre több a hajléktalan nő. Amennyiben a hajléktalan emberek összetételét globálisan vizsgálánk, úgy a férfiak aránya sokkal nagyobb lenne. Ez is mutatja, hogy nagyon sok az utcán élő hajléktalan férfi, akik nem veszik igénybe az átmeneti szállások által nyújtott ellátást, ugyanakkor a nappali melegedők, éjjeli menedékhelyek szolgáltatásait valószínűleg igen.

Az ügyfelek átlagéletkora?

Az ügyfelek átlagéletkora 56,5 év. Ez a szám mondhatni megegyezik az országos kutatási adatokkal (57 év az átlagéletkor). A nők átlagéletkora 58 év, míg a férfiaké 55 év. Az átlagéletkort vizsgálva a szociális munkásokra nagy felelősség hárul, hogy az ügyfeleik számára megfelelő munkát találjanak.

Mióta hajléktalanok az ügyfelei?

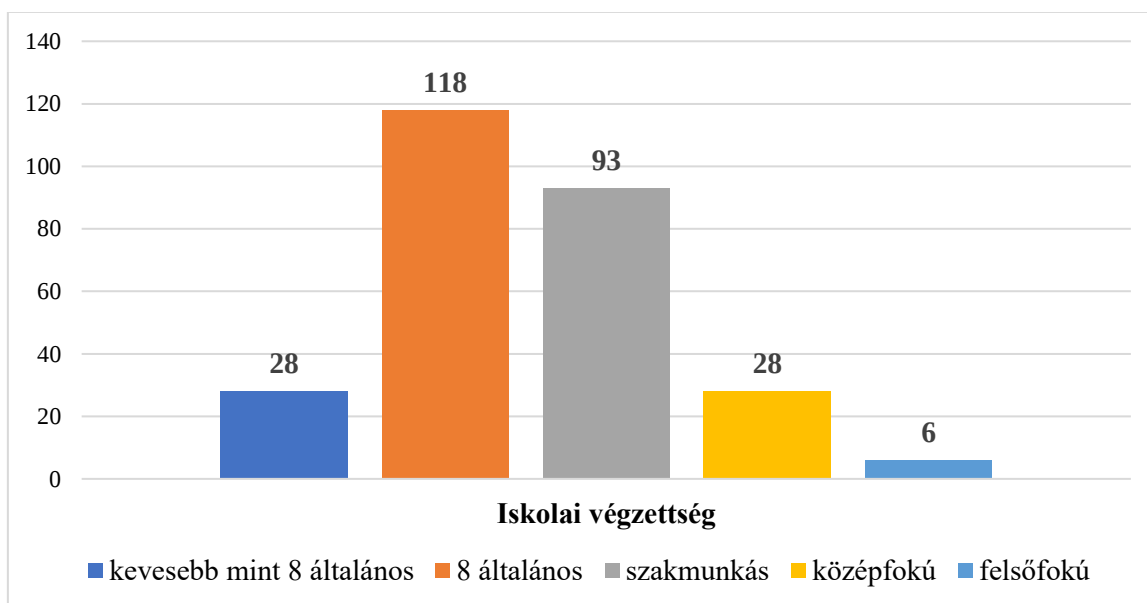
A kérdésre adott válasz során a 273 főből, összesen 177 fő volt, aki több mint 5 évnél régebb óta mondta magát hajléktalannak, 3-5 év között 59 fő, 1-2 év között 28 fő és 1 évnél kevesebb időt mindössze 9 fő.

Ezek a számok nem minden esetben fedik a valóságot, ugyanis az ügyfelek által elmondottakra hagyatkozhatunk. Az ügyfelek nyilvántartására szolgáló Menedékben, ugyan rögzítésre kerül minden olyan ügyfél, aki igénybe veszi a szolgáltatásainkat, legyen szó nappali melegedőről, éjjeli menedékhelyről, átmeneti szállásról vagy egészségügyi ellátásról, ugyanakkor az ügyfelek előéletéről, kizárólag az általuk elmondottakra hagyatkozhatunk.

2. Iskolai végzettségek

Az alábbi ábrán megfigyelhetjük az esetkezelő szociális munkásokkal együttműködő ügyfelek iskolai végzettségét.

10. ábra Milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek az ügyfelek?

(Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves kutatás alapján)

Az iskolai végzettséget vizsgálva, összesen 146 fő rendelkezett 8 általános iskolai végzettséggel, vagy 8 általánosnál kevesebbel (118 fő 8 általános, 28 fő 8 általánosnál kevesebb), 93 fő valamilyen szakmunkás, 28 fő középfokú és mindössze 6 fő felsőfokú (egyetem/főiskola) végzettséggel.

Mit gondol, mi az oka az ügyfelek alacsony iskolázottságának?

Az ügyfelek alacsony iskolai végzettségének okát, kizárólag az ügyfelek elmondása alapján tudjuk meghatározni. Az ügyfelek nagyrészt a családi háttérre hivatkoztak, azonban azt, hogy mit jelent számukra a „rossz családi háttér” nem egyformán fogalmazták meg. A szociális munkások egybehangzó véleménye alapján, az ügyfeleikkel folytatott személyes

beszélgetések alkalmával, legtöbbször hárították a felelősséget, vagyis másokat neveztek meg az alacsony iskolázottságuk legfőbb okaként.

Hány fő tudja bemutatni az iskolai végzettséget igazoló dokumentumait? Akik nem tudják, azoknál mi az alapvető probléma?

Az elhelyezkedés szempontjából nagyon fontos az iskolai végzettség. A szociális munkások, illetve az Álláskereső Iroda munkatársai is segítséget nyújtanak az ügyfelek számára, ha azok elvesztették az iskolai végzettséget igazoló bizonyítványukat, dokumentumaikat. Ennek a munkának az eredményeként, a vizsgált ügyfelek közül 212 fő tudja szükség esetén bemutatni az iskolai végzettséget igazoló dokumentumait. Ez egy nagyon jó aránynak számít a vizsgált 273 főhöz képest. A fennmaradó 61 fő közül 28 fő nem rendelkezett 8 általános iskolai végzettséggel sem, a többiek pedig olyan egészségügyi állapotban vannak (pl.: tolószékhez kötött, mentálisan sérültek), akik számára nem fontos, hogy rendelkezzenek iskolai végzettséget igazoló dokumentummal.

3. Munkavállalás, képzés

Hány fő működik együtt az Álláskereső Irodával?

Az átmeneti szállásokon élő ügyfelek közül 85 fő működik együtt az álláskereső irodával, ami a vizsgált ügyfelek mindössze 31%. Ez azért mondható rossz aránynak, mert akik igénybe veszik az átmeneti szállásszolgáltatást, azok sokkal nagyobb eséllyel lennének képesek elhelyezkedni a munkaerőpiacon. A bejelentett lakcím (az ügyfelek kérhetik bejelentésüket a szállást biztosító intézménybe), a tisztálkodási, mosási lehetőség nagyban támogatja a munkavállalási esélyeiket. Ha az átlagéletkor (56,5) szempontjából vizsgálódunk, akkor viszont egy kifejezetten jó arányról beszélhetünk.

Hány fő vesz részt felnőttképzésben? Akik nem vesznek részt, azok mivel indokolják döntésüket?

A felnőttképzési rendszer változása óta kevés ügyfelük vesz részt az ingyenes szakképzésben, ami nagyrészt abból adódik, hogy a szakmák képzési ideje jelentősen megnövekedett, a fizetős tanfolyamokat pedig önerőből nem képesek egyedül finanszírozni. Bár támogatást igényelhetnének a képzés finanszírozására, ugyanakkor a képzési szerződés „kötelezi” őket annak elvégzésére, ellenkező esetben a támogatás összegét meg kell téríteniük. Ez egyfajta patthelyzetet is kialakít, hiszen az ügyfél tart(hat) attól, hogyha a képzést nem fejezi be, akkor jelentős összegű tartozást vesz a nyakába, illetve a nem

megfelelő együttműködés miatt a lakhatása is veszélybe kerülhet. Az intézmény, mint finanszírozó pedig meggondolja kit finanszírozzon, hiszen az ügyfelek nagy része nem rendelkezik jövedelemmel, a bevételük nagyrészt segélyből áll, így valószínűleg „futhatna” a kifizetett pénze után.

Az is nagy problémát jelent – bár el kell ismerni, az ügyfelek szempontjából érthető -, hogy az ügyfelek még mindig inkább a gyors pénzkereseti lehetőséget tartják szem előtt (napi, heti kifizetés). Hosszú távra sajnos már nem terveznek. Ez adódhat életkorukból, illetve az átmeneti szállásokon való lakhatásuk korlátozott időtartamából (egy intézményben maximum 2 év) vagy a jelenlegi életvitelükből. Az ügyfelek döntő többsége szenved valamilyen szintű mentális betegségben, ami elsősorban kommunikációs és konfliktuskezelési problémában nyilvánul meg, illetve nagy problémát okoz, hogy a tanúhoz napjainkban elengedhetetlenül szükséges informatikai eszközök, feltételek sem állnak a rendelkezésükre. A 273 ügyfélből a kutatás időpontjában egyetlen ügyfél sem vett részt semmilyen képzésben.

Arra a kérdésre, hogy az ügyfelek mivel indokolják, miért nem vesznek részt képzéseken, a fentiekben felsorolt válaszokat adják, illetve több esetben egészségügyi problémáikra hivatkoznak (pl.: tolószékhez kötöttség).

Az ügyfelei közül hány fő dolgozik és milyen munkakörben?

Az interjú résztvevő 20 esetkezelő szociális munkás 273 ügyfele közül, összesen 21 fő dolgozik rendszeresen vagy végez alkalmi munkát. Az ügyfelek elsősorban könnyű fizikai munkát végeznek (takarítás, mosogatás, csomagolás)

A BMSZKI foglalkoztatási programjának keretein belül 7 fő kerül foglalkoztatásra 4 órában, melynek keretében belső futármunkát végeznek, takarítóként vagy udvarosként dolgoznak.

Hány fő csökkent munkaképességű, és ez mennyire befolyásolja őket a munkavállalásban?

Az ügyfelek közül **113 fő** „mondja” magát csökkent munkaképességűnek. A „mondja” szó azért került idézőjelbe téve, mert az ügyfelek közül többen a saját fizikai korlátaik miatt mondják magukról azt, hogy csökkent munkaképességűek, azonban sokan közülük nem rendelkeznek ezt igazoló orvosi szakvéleménnyel. A vizsgált 273 fős halmazból, 45-en rendelkeznek orvosi szakvéleménnyel. A csökkent munkaképességűek között elsősorban fizikailag csökkent munkaképességű ügyfeleket találunk. Mivel Budapesten az egyik legnagyobb felszívóerővel az építőipar rendelkezik, így ott számukra nem igazán van

munkalehetőség. Szellemi, mentális zavarral küzdő, csökkent munkaképességű ügyfeleket is találunk, az ő lehetőségeik még korlátozottabbak.

Mik a saját tapasztalatai az ügyfelek munkavállalási hajlandóságával kapcsolatban?

Ez a kérdés már némileg megosztotta a szociális munkásokat. Abban egyetértés volt, hogy az ügyfelek próbálják a könnyebbik oldaláról megfogni a dolgokat, elsősorban a különféle segélyeket, támogatásokat igyekeznek igénybe venni vagy leszállékoltatni magukat. Elsősorban olyan munkahelyet keresnek, ahol azonnali, vagy heti kifizetés van. Ezt egybehangzóan rossz megoldásnak tartják, ugyanis az átmeneti szálláson lakó ügyféllel szemben az egyik fő elvárás, hogy amennyiben munkája van, kezdjen el takarékoskodni. Ezt támogatná, hogy a számukra szükséges napi ételt az ingyen konyhák, az adományételekből tudják fedezni, a ruházatukat pedig, ugyancsak az adományokból tudják beszerezni. A napi, heti kifizetéssel megkeresett jövedelmet a tapasztalatok alapján azonnal fel is élik, elsősorban élvezeti cikkekre költenek. Tehát az előnyből így lesz hátrány!

Az állami szerepvállalás minőségével, mennyiségével kapcsolatban már megoszlottak a vélemények. Vannak, akik azt az elvet követik, hogy „Nem halat kell adni az ügyfeleknek, hanem meg kell őket tanítani halászni!”, és vannak azok, akik sokkal több támogatást szeretnének a hajléktalan emberek számára a kormányzat és az önkormányzatok részéről is. Nemcsak anyagi, hanem lakhatási téren is. A szociális munkások nagyrésze a munkahelyteremtésben és a bérletprogramban látja a hajléktalanok csökkentésének lehetőségét. A segélyek szélesebb körben történő bevezetésében, az igényelhető összegek növelésében elsősorban nem a megoldást, hanem a pillanatnyi életminőség emelését látják. Az ügyfelek közül sokan félnek a számítástechnikai eszközökkel történő munkavégzéstől, ami adódik egyrészt az életkoruk, iskolai végzettségük, szellemi teljesítőképességükből, illetve abból, hogy munkájuk során még nem használtak ilyen eszközt. Bár nem is ilyen munkakört keresnek, sokkal inkább az egyszerű, iskolai végzettséget, szakmai tapasztalatot nem igénylő betanított munkát. A munkaidő szempontjából sokan a részmunkaidős állásokat keresik.

4. Hipotézisekre adott válaszok

H1. A munkaerőpiacra, majd a társadalomba való visszaillesztés sikere függ a hajléktalan személlyel történő kapcsolatfelvétel gyorsaságától?

A szociális munkások egybehangzó véleménye alapján megállapítható, hogy amennyiben lenne egy jól működő rendszer, akkor nagy esély mutatkozna arra, hogy a

frissen hajléktalanná váló, vagy rövid ideje (4-6 hónap) hajléktalanként élő ügyfeleket sikeresen el lehetne indítani egy úton, amelyen végig kísérve őket, lenne visszaút számukra. Egybehangzó véleményük, hogy ami sok esetben előnyt jelent, pl. átmeneti szállás igénybevétele, az ugyanakkor hátrány is. Azért jelenthet hátrányt, mert az ügyfelek döntő többsége a hosszú évek során erre az életmódra rendezkedik be. A BMSZKI átmeneti szállásain az ügyfelek két évet tölthetnek el egyfolytában, utána ki kell költözniük. Amennyiben nem volt probléma az ügyféllel, betartotta a rá vonatkozó szabályokat, úgy lehetősége van arra, hogy másik BMSZKI által működtetett átmeneti szállásra költözzön, vagyis a rendszer önmagában biztosít az ügyfelek számára egy körforgást. Ennek eredményeként az ügyfelek hozzászoknak azokhoz a normákhoz, amelyeket az intézmények kínálnak számukra, támasztanak velük szemben.

A hajléktalanná válást követően nem mindenki fordul egyből a hajléktalanellátó intézményekhez tanácsért, segítségért. Egyrészt nem is tudják hová, hogyan, másrészt szégyellik a helyzetüket. Amíg van valamennyi pénzük és az időjárás is megengedi az utcán húzzák meg magukat, vagy barátokhoz kéredzkednek be. Akinek van autója, az abban tölti az éjszakáit, egészen addig, amíg az autót el kell adnia, mert pénzre van szüksége. Azonban, ha a bajba jutást követő napokban felvennék a kapcsolatot szakemberekkel, akkor lenne esélyük nem elindulni a lejtőn.

H2: Az elhelyezkedési esélyeiket növeli a minél rövidebb ideig tartó fedél nélkülség?

A feltett kérdésre minden szociális munkás határozott igennel válaszolt. Véleményük szerint az első pár hónapban van esély arra, hogy a hajléktalanná válókat visszafordítsuk. Nagyon sok függ azonban attól, hogy milyen út vezetett a hajléktalanná válás felé és az ügyfél milyen pszichés, mentális állapotban van. Úgy gondolják, mivel az átmeneti szállásokon várólista van, oda egyből bekerülni szinte esélytelen, így ez jelentős mértékben megnehezíti a dolgot. Ha lenne arra lehetőség, hogy a frissen hajléktalanná váló, megfelelő mentális, fizikai, pszichikai állapotban lévő, függőségtől mentes (alkohol, gyógyszer, kábítószer) ügyfeleket ne a nappali melegedők, éjjeli menedékhelyek felé kelljen irányítani a FET-nek (Felvételt Előkészítő Team), akkor nagy esély mutatkozhatna arra, hogy az ügyfél visszafordítható. Mivel erre minimális az esély, így az átmeneti szállásokra bekerülő ügyfelek, már mind megmerítkeztek a hajléktalanság világában, ezzel együtt szereztek rossz tapasztalatokat, lelki, mentális sérüléseket, illetve megtanulták hogyan tudják „kellemessé” tenni mindennapjaikat.

H3: A hajléktalanná válók személyes motivációja elengedhetetlen a sikeres munkaerőpiaci, társadalmi reintegrációhoz?

A válaszadók szerint kell, hogy legyen motivációja az ügyfélnek, anélkül nincs siker, ők nem akarhatják jobban, mert az konfliktusokhoz vezet, ami jelentős mértékben megnehezíti a közös munkát. Sok esetben próbálkoztak már azzal, hogy az együttműködés során győzködni próbálták az ügyfeleket, nyomást helyezni rájuk, ez azonban csak rövid ideig működött.

Amennyiben sikerül munkát találnia az ügyfélnek és ott megbecsülésben, elismerésben van része, az átélt siker nagy erőt adhat, motivációt jelenthet a hajléktalanságból történő kilépéshez. A fejlesztő foglalkoztatásban résztvevők is jó példaként szolgálnak a sorstársak számára. Fontos továbbá, hogy felvegyék a kapcsolatot hozzátartozóikkal, keressék azok társaságát. A tőlük kapott pozitív visszajelzések, az általuk nyújtott segítség is kiutat jelenthet.

V. Következtetések, javaslatok

A BMSZKI-ban dolgozó esetkezelő szociális munkásokkal folytatott személyes interjú és a kutatások eredményei megerősítették azon következtetéseimet, vagyis minél gyorsabb a kapcsolatfelvétel a rövid ideje hajléktalanként élő emberekkel, annál nagyobb az esély arra, hogy sikeresen el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon, és arra is van esély, hogy idővel vissza tudnak illeszkedni a társadalomba.

A H1-ben és H2-ben megfogalmazott feltevéseimet egyértelműen alátámasztotta a szociális munkásokkal készített interjú eredménye, valamint a kapcsolódó szakirodalom feldolgozása, miszerint a munkaerőpiacra, majd a társadalomba való visszaillesztés és a kapcsolatfelvétel gyorsasága szorosan összefügg. Abban egyetértettünk, hogy a munkaerőpiacra és a társadalomba történő visszaillesztés sikerét jelentős mértéken meghatározza a minél rövidebb ideig tartó fedélnélküliség.

A H3-ban megfogalmazott személyes motivációval kapcsolatos felvetésem annyiban kiegészítésre szorul, hogy a személyes motivációt nagy mértékben befolyásolja az ügyfél mentális és fizikai állapota. Ezek alapján részben tartom bizonyítottnak a hipotézist.

A kutatásom eredményét, HR-sként szerzett szakmai tapasztalataimat, a BMSZKI intézményei által, az ügyfelek számára nyújtott lehetőségeket figyelembe véve egy reintegrációs programot dolgoztam ki, amellyel lehetőséget kínálok arra, hogy az ügyfelek a gyors kapcsolatfelvételt követően, megfelelő támogatás mellett sikeresen el tudjanak helyezkedni, majd személyes sikereiket felhasználva elkezdjék saját magukat (szakmai támogatás mellett) reintegrálni a társadalomba. A program a LÉPJ VELÜNK! nevet kapta.

A BMSZKI rendelkezik olyan intézménnyel, amely minimális működési átalakítással alkalmassá válhat a programban résztvevők ellátására. Az Álláskereső Irodát bevonva, illetve a Fejlesztő Foglalkoztatás programban rejlő lehetőséget figyelembe véve, az alapok megvannak a program elindításához. A program koordinálására alkalmas szakemberek, valamint pszichológusok is rendelkezésre állnak.

A tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy (sajnos) nem számíthatunk sok résztvevőre. A munkatársak véleménye az, hogy 20 új ügyfélből, kb. egy fő lehet, aki elindítható lenne a programban. Én azt gondolom, hogy ha a program sikerrel zárul, akkor az az egy fő is nagy sikernek számít.

A program időtartama:

- 12+6 hónap, ami maximum 6 hónappal meghosszabbítható
 - az első fázisban (12 hónap) a program központjául szolgáló átmeneti szálláson van az elhelyezés.
 - a második fázis (6 hónap) a társadalmi beilleszkedést hivatott támogatni, melynek keretén belül a No slum Iroda által működtetett bérlakásprogramban kerül elhelyezésre az ügyfél.
 - amennyiben nem az ügyfél hibájából nem tűnik sikeresnek a program (pl. a munkáltató felmond az ügyfélnek), úgy a program 6 hónappal meghosszabbítható

A programba több irányból is be lehet kerülni:

- Felvételt Előkészítő Team (FET)
- Álláskereső Iroda
- BMSZKI átmeneti szállók javaslata alapján

A program működéséhez szükséges létszám:

- 2 fő program koordinátor, akik közül az egyik a program vezetője is egyben
- 2 fő pszichológus

A program működéséhez szükséges erőforrások:

- egy minimum 12 fő befogadására alkalmas, elkülönített épületrész, amelyben
- 6 db, két ágyas szobák vannak kialakítva nők, férfiak, illetve párok számára
- az épületrésznek tartalmaznia kell konyhát, közösségi teret, tisztálkodásra, mosásra alkalmas helységet
- a közösségi térben egy televízió, két darab számítógép, internet eléréssel

Az ügyfelek, reintegrációs programba történő irányításakor nagy felelőssége van a szociális munkásoknak, ugyanis egy nagyon hatékony előszűrést kell végezniük. Ennek azért van jelentősége, mert az átmeneti szállásokra történő bekerülés alapesetben heteket vagy akár hónapokat is igénybe vehet, míg az általuk kiválasztott ügyfelek/párok esetében nagyon rövid időn belül be lehet kerülni az átmeneti szállásra. Ha az ügyfelet/párokat átmeneti szállókról irányítják, ők egy nagyobb komfortfokozatú helyre kerülhetnek.

Az, hogy a FET vagy a szociális munkások döntése alapján valaki alkalmasnak számít a programban való részvételre, még nem jelenti azt, hogy be is fog kerülni.

A programban való részvétel jóváhagyását a programkoordinátor, a program pszichológusai és az Álláskereső Iroda szakemberei közösen hozzák meg.

Az alábbiakban bemutatom a LÉPJ VELÜNK! reintegrációs programot .

A program célja: sikeres munkaerőpiaci és társadalmi reintegráció elősegítése olyan hajléktalan emberek, párok számára, akik jelentkeznak a BMSZKI Felvételt Előkészítő Team-nél (FET) átmeneti szálláson történő elhelyezésre, illetve olyan hajléktalan ügyfelek/párok, akik átmeneti szállón élnek, az ott dolgozó szociális munkások javasolnak, és megfelelnek a program feltételeinek.

Programban részt vevők:

- egyedülálló nők
- egyedülálló férfiak
- házastársak, párok

A programba történő bekerülés feltételei:

- maximum 6 hónapos regisztráció mint „hajléktalan” ügyfél
- együttműködés a programkoordinátorral
- együttműködés a pszichológussal
- a program, szerződésbe foglalt feltételeinek elfogadása
- orvosi vizsgálaton való részvétel
- előtakarékoság, saját, meglévő bankszámlaszám vagy bankszámlanyitás
- saját jogon nem nyugdíjas, illetve rokkantnyugdíjas
- kitiltásmentes előélet
- minimum szakmunkás iskolai végzettség+szakmai tapasztalat
- józan életvitel

A program lépései:

1. Kapcsolatfelvétel
2. Környezettanulmány:

- személyes interjú a programkoordinátorral, illetve az Álláskereső Iroda munkatársával
 - személyes beszélgetés a programban részt vevő pszichológussal
3. Döntés az alkalmasságról, a programba történő felvételtől
 4. Orvosi alkalmassági vizsgálat
 5. Javaslattevés a programba történő felvételre
 6. Együttműködési megállapodás megkötése
 7. Reintegrációs folyamat indítása
 - beköltözés a program központjában szolgáló intézménybe
 - közös munka megkezdése a programkoordinátorral, pszichológussal
 8. Munkaerőpiaci reintegráció, szoros együttműködésben a programkoordinátorral, az Álláskereső Irodával, illetve a Fejlesztő Foglalkoztatási Programban dolgozó munkatársakkal
 9. Társadalmi reintegráció a No slum irodával szoros együttműködésben, valamint a programkoordinátorral és a programban részt vevő pszichológussal
 10. A program lezárása/Kiléptetés

A program részletes szakmai tartalmát a 2. számú melléklet mutatja be.

A program lépéseivel kapcsolatban kikértem a munkahelyemen dolgozó szakemberek véleményét, és bár voltak, akik némi fenntartással fogadták a LÉPJ VELÜNK! programot, mégis úgy gondolták, hogy azt végre lehet hajtani, működhet sikeresen.

Amennyiben sikerülne a Főváros vezetését is bevonni a program működtetésébe, úgy lehetőség nyílna további munkahelyek teremtésére, ami nagyban növelné az ügyfelek esélyeit és a program sikerességét.

VI. Összefoglalás

Amikor hajléktalanokról beszélünk, akkor legtöbbször olyan emberek jutnak eszünkbe, akik aluljárókban, koszos ruhában kartonpapíron fekszenek vagy éppen köztereken kéregetnek, kukákban turkálva élik a mindennapjaikat. Igen, vannak ilyen hajléktalan emberek is, azonban a hajléktalanok többsége nappali melegedőben, éjjeli menedékhelyen, átmeneti szálláson vagy szerencsésebb esetben munkásszálláson húzza meg magát. És itt azonnal fel is merülhet a kérdés, hogy ha valakinek van hol laknia, akkor miért hajléktalan?

Napjainkban a hajléktalanság fogalmát egyértelműen még nem sikerült definiálni, mint a pontos számukkal kapcsolatban is csak hozzávetőleges becslésekkel rendelkezünk. A becslések alapján Magyarországon kb. 20-40 ezer hajléktalan emberről beszélhetünk.

Ha valaki szociális krízisbe kerül, pl. nincs hol laknia, számára első körben a helyi önkormányzatok feladata a segítségnyújtás, de fordulhat egyéb szociális intézményekhez, szervezetekhez is. Azok, akik egyik szolgáltatást sem veszik igénybe és az utcán élik mindennapjaikat -nagyraoszt ezekkel az emberekkel azonosítjuk a hajléktalan szót-, számukra az utcai szociális munkások nyújtanak segítséget. Ezek azok az emberek, akik leginkább segítségre szorulnak.

Sokakban merül fel a kérdés, hogy vannak e Magyarországon hajléktalan gyerekek. A válasz egyértelmű nem, ugyanis a hajléktalanná váló családok gyermekeiről az állam gondoskodik.

De mégis hogyan jut el egy ember odáig, hogy hajléktalan lesz?

A hajléktalanná válás egy hosszú folyamat, melyhez sok esetben egy fel nem dolgozott trauma vezet. A segítségnyújtás elmaradása egyre mélyebbre juttatja az embert, majd a családi, baráti kapcsolatok teljes megszűnésével a hajléktalanság kiszámíthatatlan útvesztőjében találja magát. Ha a hajléktalanok összetételét nézzük, akkor azok jelentős többsége férfi, az átlagéletkor Budapesten 57 év. A hajléktalanná vált emberekkel szociális munkások foglalkoznak.

A lakhatás problémájának megoldása mellett a munkához, és azon keresztül az anyagi bevételhez jutás az elsődleges cél, azonban nagyon sok hajléktalan ember szenved pszichikai, mentális sérüléssel, fiziológiai problémával, ami a munkavállalásukat erősen befolyásolja. Munkahelyemen a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeiben (BMSZKI) az Álláskereső Iroda segíti a munkahelykeresést.

A hajléktalanellátásban szerzett tapasztalataim azt a feltevésemet támasztották alá, hogy amennyiben egy frissen hajléktalanná vált emberrel időben elkezdünk együtt dolgozni, számára megfelelő alternatívát tudunk kínálni, akkor sokkal nagyobb az esély, hogy munkát talál, majd idővel sikeresen vissza tud illeszkedni a társadalomba.

Megoldásként egy LÉPJ VELÜNK! elnevezésű reintegrációs programot dolgoztam ki, mely elsősorban a frissen hajléktalanná vált, szakmai végzettséggel rendelkező, megfelelő mentális és fizikai állapotban lévő emberek számára kínál lehetőséget. Munkahelyem - a BMSZKI - rendelkezik azokkal az intézményi és szakmai feltételekkel, amivel a program sikeresen elindítható, így a program ezek figyelembevétel került kidolgozásra. A program részletes kidolgozása előtt, átmeneti szállásokon dolgozó esetkezelő szociális munkások körében, személyes interjú keretében végeztem kutatást, mely az általános tapasztalataikon túl, elsősorban a velük együttműködő ügyfelek munkavállalással kapcsolatos hozzáállását kutatta.

A kutatás eredménye több olyan problémára is rávilágított, amelyek egy megfelelő programmal valóban kezelhetőek lennének.

VII. Irodalomjegyzék

- Breitner P. (1999): *A hajléktalanná válás lépcsőfokai*, Reformix honlapja, Letöltés dátuma: 2024.08.14, forrás: https://www.refomix.hu/_data/_vfs/breitner-a-hajlektalanna-valas-lepcsőfokai.pdf
- Breitner P. (2018): *Életközpontú szociális munka*, Budapest: BMSZKI
- Breitner P.– Gurály Z.– Győri P. (2002): *Kérdések és válaszok a hajléktalanságról*, Budapest: Menhely Alapítvány
- Breitner P.- Gurály Z.- Győri P.- Kártyás I.- Mezei Gy.- Pelle J.- Virág T. (2010): *Mindennapi hajléktalanság 1.*, Budapest: BMSZKI és Menhely Alapítvány
- Breitner P.-Győri P.-Gurály Z.-Kártyás I.-Virág T.-Pelle J.-Mezei Gy. (2003): *A margó szélén*, Budapest: BMSZKI és Menhely Alapítvány
- Breitner P.-Győri P.-Gurály Z.-Kártyás I.-Virág T.-Pelle J.-Mezei Gy. (2003): *Tíz év után*, Budapest: BMSZKI és Menhely Alapítvány
- Csatósné K. K.- Naszvadi R.-Botos B. (2024): *Ügyfélszolgálati Iroda Szakmai beszámoló a 2023. évről*, BMSZKI honlapja, Letöltés dátuma: 2024.08.13, forrás: <https://bmszki.hu/hu/rolunk/ugyfelszolgalati-iroda>
- Cser A. (2000): *A hajléktalanságról dióhéjban*, Budapest: Terjedelem
- Ferge Zs. (1986): *Fejezetek a magyar szegénypolitika történetéből (gyorsuló idő)*, Budapest: Magvető Kiadó
- Győri P. (2024): *Jelentés a 2024. évi hajléktalan-adatfelvételtől*, Menhely Alapítvány honlapja, Letöltés dátuma: 2024.08.14, forrás: <http://www.menhely.hu/index.php/magunkrol/media/8171-2024-evi-gyorsjelentes-a-februar-harmadika-munkacsoport-eves-adatfelvetelerol>
- Horváth L. Z. (2024): *Fejlesztő Foglalkoztatás Program 2023. évi beszámoló*, BMSZKI honlapja, Letöltés dátuma: 2024.08.13, forrás: https://bmszki.hu/sites/default/files/fajlok/node%20674/Szkamai%20besz%C3%A1mol%C3%B3_2023_Fejleszt%C5%91%20foglalkoztat%C3%A1s.pdf
- Kiss A. (2016): *Munkanélküliségről, foglalkoztatásról*, Budapest: L Harmattan Könyvkiadó Kft.

- Menhely Alapítvány Diszpécser Szolgálat (2024):
Fővárosi Hajléktalanellátó Intézmények (ezt a dokumentumot külön havi szinten lehet lekérni a Diszpécserszolgálattól, internetes oldalakon nem található meg.
- Merton R. K. (1980) *Társadalmi élet és társadalmi struktúra*, Budapest: Gondolat Könyvkiadó
- Pelle J.-Győri P.-Gurály Z.-Kártyás I.-Breitner P.-Virág T.-Mezei G (2016): *Dialógusok a hajléktalanságról*, Budapest: BMSZKI és Menhely Alapítvány
- Pelle J.-Győri P.-Gurály Z.-Kártyás I.-Breitner P.-Virág T.-Mezei G (2008): *Utcák népe*, Menhely Alapítvány és BMSZKI
- Pik K. (1995): Kik a hajléktalanok, és mit tehetünk értük? *Magyar Valóság*, 6(5), 60-80
- Temesváry Zs. (2022): Hajléktalanság és mentálisbetegségek: Nemzetközi kitekintés, *Szociálpolitikai tükrök*, III.(3-4), 26-38
- Vágner V. (2021) Hajléktalan emberek foglalkoztatásának elősegítése *Polgári Szemle*. 17(4-6), 477-481

VIII. Mellékletek

1. számú melléklet

Interjú vizsgálat kérdéssora

Téma: a hajléktalan emberek munkaerőpiaci helyzete és elhelyezkedési esélyeik

Időpont:

Helyszín:

Név:

Munkakör:

1. Mióta foglalkozik hajléktalan emberekkel?
2. Kérem, jellemezze az ügyfélkörét! (Hány ügyféllel dolgozik együtt?, Mióta hajléktalanok az ügyfelei? Az ügyfelek nemek szerinti megoszlása? Ügyfelek átlagéletkora?)
3. Milyen iskolai végzettséggel rendelkeznek az ügyfelek. Mit gondol, mi az oka az ügyfelek alacsony iskolázottságának?
4. Hány fő tudja bemutatni az iskolai végzettséget igazoló dokumentumait? Akik nem tudják, azoknál mi az alapvető probléma?
5. Hány fő működik együtt az Álláskereső Irodával és milyen rendszerességgel?
6. Hány fő vesz részt a felnőttképzésben? Akik nem vesznek részt, azok mivel indokolják döntésüket?
7. Az ügyfelei közül hány fő dolgozik és milyen munkakörben?
8. Hány fő csökkent munkaképességű, és ez mennyire befolyásolja őket a munkavállalásban?
9. Saját tapasztalatai az ügyfelek munkavállalási hajlandóságával kapcsolatban?
10. A társadalomba történő visszaillesztés sikere függ-e, az ügyféllel történő kapcsolatfelvétel gyorsaságától?
11. Az ügyfelek elhelyezkedési esélyeit befolyásolja-e a minél hosszabb ideig tartó „fedél” nélküliség?
12. A hajléktalanná válók személyes motivációja elengedhetetlen-e a sikeres reintegráció érdekében?

2. számú melléklet

A LÉPJ VELÜNK! program részletes ismertetése

A program lépéseinek szakmai tartalma

1. Kapcsolatfelvétel: amennyiben olyan ügyfél jelenik meg a felvételi irodán, aki megfelelő lehet a programba történő felvételre, a FET-en dolgozó szociális munkás a kötelező adatfelvétel után (személyes adatok, iskolai végzettség, stb.) felhívja az ügyfél figyelmét a programra.

Amennyiben az ügyfél úgy nyilatkozik, hogy részt akar venni a programban, és itt az akar szónak nagy jelentősége van, egy kérdőíves interjút készít az ügyféllel. Ha ezután is úgy ítéli meg, hogy az ügyfél alkalmas lehet a programban való részvételre, hajlandó az együttműködésre, akkor az ügyfél személyi anyagát továbbítja a program koordinátorához. A koordinátor a FET-ről érkező javaslatot megvizsgálja, és amennyiben van a programban szabad hely, felveszi a kapcsolatot az ügyféllel. A programba a BMSZKI intézményeiben dolgozó esetkezelő szociális munkások is irányíthatnak ügyfelet. Ebben az esetben a szociális munkás végzi el az ügyféllel az interjút (előszűrés), majd az ügyfél anyagát, a javaslattal együtt továbbítja a program koordinátorához.

Ha a program koordinátora is lehetőséget lát a sikeres együttműködésre, és van üres hely a programban, akkor felveszi az ügyféllel a kapcsolatot. A kapcsolatfelvétel történhet telefonon (amennyiben az ügyfél rendelkezik mobiltelefonnal), a FET-en, az Álláskereső Irodán, illetve az esetkezelő szociális munkásokon keresztül.

2. Környezettanulmány:

1. lépés: személyes mély interjú a LÉPJ VELÜNK! program koordinátorával és az Álláskereső Iroda munkatársával
2. lépés: személyes mély interjú a LÉPJ VELÜNK! program pszichológusával
3. lépés: orvosi alkalmassági vizsgálat. Amennyiben az ügyfelet alkalmasnak találják a programba való felvételre, az együttműködési megállapodás aláírását megelőzően az ügyfélnek egy orvosi alkalmassági vizsgálaton kell részt vennie, a BMSZKI üzemorvosánál. Az együttműködési megállapodás aláírásának feltétele az üzemorvos ALKALMAS minősítése. Az üzemorvosi vizsgálatra azért van szükség, mert az ügyfelek a közösségben sok fertőző betegségnek

vannak kitéve, illetve a nem megfelelő táplálkozás, a rossz életminőség jelentősen igénybe veszi a szervezetüket.

Az alábbiakban részletezem a környezettanulmány lépéseit

1. lépés: A programba való bekerülést egy széleskörű és nagyon alapos felmérés, vizsgálat előzi meg. A programkoordinátor és az Álláskereső Iroda munkatársa egy mély interjú keretében, részletesen kikérdezi az ügyfelet.

Az alábbi kérdésekre keresik a választ:

- a hajléktalanná válás felé vezető út
- a meglévő-„elhalványult” családi, rokoni kapcsolatai
- a meglévő és a régi kapcsolati hálóját (barátok, közeli ismerősök)
(ez az ún. hatásközpontok feltárása szempontjából fontos)
- tanulmányai, szakmai tapasztalata
- párkapcsolati tervei
- az ügyfél jövőbeni személyes tervei
- motivációja
- sikerei
- munkavállaláshoz való viszonya
- pénzhez való viszonya
- jelenlegi bevételi forrásai
- az élethez való hozzáállása
- az elszenvedett traumái
- hogyan érzi magát jelen pillanatban

A cél az, hogy a beszerzett információk alapján el lehessen dönteni, hogy az ügyfél alkalmas-e a programban való sikeres részvételre. A hajléktalanná válás folyamatának megismerése során problémát okozhat, hogy az ügyfelek tulajdonképpen azt mondanak amit akarnak, és a tapasztalatok alapján csak kis mértékben vagy egyáltalán nem találják magukat felelősnek a kialakult helyzetért. A valós ok/okok feltárása érdekében fontos, hogy sikerüljön egyfajta „bizalmi hidat” kialakítani az interjút készítő és az ügyfél között.

A koordinátor az ügyfél válaszait rögzíti, abból egy összefoglaló elemzést készít és azt emailben továbbítja a pszichológus felé. Ezen a ponton a koordinátor elutasíthatja az ügyfél jelentkezését.

2. lépés Személyes interjú a program pszichológusával

A pszichológus, a koordinátortól kapott összegzés alapján felkészül az ügyféllel történő személyes találkozóra. Megfogalmazza azokat a kérdéseket, amelyeket az ügyfél által előzetesen elmondottak alapján tisztázni szükséges, vagy további kibontást igényel, majd azokat egy irányított beszélgetés keretében felteszi. A programban való részvétel során az ügyfélnek havonta egy alkalommal találkoznia kell a pszichológussal, míg a koordinátorokkal folyamatosan kapcsolatot tart. Amennyiben szükséges, úgy egyéni kérésre, lehetősége van további napokon is találkoznia a pszichológussal. A pszichológus összegzést készít a beszélgetésről, melyet emailben továbbít a programkoordinátor, illetve az Álláskereső Iroda munkatársa felé.

Döntés az alkalmasságról, a programba történő felvételtől

A programkoordinátor, a pszichológus és az Álláskereső Iroda munkatársa az elkészített interjúk és a személyes tapasztalatok alapján közösen döntenek az ügyfél alkalmasságáról. Amennyiben az ügyfelet átmeneti szállóról irányították a programba, úgy az ügyfelet irányító szociális munkás is részt vehet a megbeszélésen, ugyanakkor döntési joggal nem rendelkezik.

Amennyiben az ügyfelet alkalmasnak találják, a programkoordinátor felveszi vele a kapcsolatot és tájékoztatja. Amennyiben az ügyfél még mindig részt kíván venni a programban, a koordinátor időpontot foglal az orvosi alkalmassági vizsgálatra.

3. lépés Orvosi alkalmassági vizsgálat

Az orvosi vizsgálat eredményéről az üzemorvos emailben tájékoztatja a program koordinátorát, és csatolja az orvosi alkalmassági vizsgálat eredményét. Az üzemorvosi vizsgálat eredményének ALKALMAS minősítéssel kell rendelkeznie.

Amennyiben az ügyfél megfelel a program elvárásainak, elindul a felvételi folyamat.

Javaslattevél a programba történő felvételre

A programkoordinátor a javaslatot és az orvosi vizsgálat eredményét emailben elküldi jóváhagyásra az BMSZKI igazgatójának. Az igazgató dönt az ügyfél/pár programba történő felvételtől vagy elutasításáról. Döntésének eredményét emailben elküldi a programkoordinátornak.

Együttműködési megállapodás megkötése

Az ügyfél a program szerződését átolvassa, a számára nem egyértelmű pontokat a koordinátor segítségével értelmezi.

A szerződésben többek között az alábbi fontos pontok szerepelnek:

- az ügyfél elfogadja a program helyszínéül szolgáló intézmény működési rendjét, azt magára kötelező érvényűnek tekinti
- tudomásul veszi, hogy amennyiben megszegi a szerződésben foglalt pontok bármelyikét, úgy a szerződés azonnal megszűnik, és az átmeneti szállást 3 munkanapon belül el kell hagynia
- tudomásul veszi, hogy előtakarékoskodnia kell, melynek keretében a bankszámláján minden hónapban köteles min. 50.000 forintot félretenni, a bankszámlájának kivonatát tárgyhónap 10-ig emailben elküldeni a programkoordinátora számára
- az átmeneti szálláson történő lakhatásért, minden hónapban 10.000 Ft-ot befizet az intézmény számlájára
- havi egy alkalommal konzultál a pszichológussal
- folyamatosan kapcsolatot tart a programkoordinátorral

Amennyiben elfogadja a szerződést, úgy az részéről aláírásra kerül, valamint megállapodnak a LÉPJ VELÜNK! program helyszínéül szolgáló átmeneti szállására történő beköltözés időpontjáról. A program a beköltözés napján kezdődik, annak időpontja a szerződésben rögzítésre kerül. Az aláírt szerződést a koordinátor elindítja aláírásra a BMSZKI vezetése felé.

Reintegrációs folyamat indítása

1. beköltözés a program központjául szolgáló intézménybe. A párok együtt, közös szobába, az ügyfelek kétágyas szobákba költöznek. A bútort, és az ágynemű folyamatos cseréjét az intézmény biztosítja.
2. a közös munka elkezdése, megtervezése a programkoordinátorral, pszichológussal és szükség esetén az Álláskereső Irodával. A tervezés során megállapodnak a kapcsolattartás pontos menetéről, melynek dátumait három hónapra előre rögzítik.

Program értékelése

- havonta a koordinátorokkal

- negyedévente, koordinátorok, pszichológusok, Álláskereső Iroda, Fejlesztő Foglalkoztatás)

Munkaerőpiaci reintegráció, szoros együttműködésben a programkoordinátorral, a pszichológussal, az Álláskereső Irodával, illetve a Fejlesztő Foglalkoztatási Programban dolgozó munkatársakkal

Az együttműködés két síkon tud elindulni:

- az ügyfél számára tudunk munkahelyet felajánlani (pl. a Fejlesztő Foglalkoztatási programon belül, vagy az együttműködő partnereknél)
- iskolai végzettsége, szakmai tapasztalata alapján a nyílt munkaerőpiacon kell számára munkát keresni. Ebben az esetben az Álláskereső Iroda munkatársai is bekapcsolódnak.

A lehetőségeket megvizsgálva, amennyiben a Fejlesztő Foglalkoztatási programban vagy a partnerek valamelyikénél munkát tudunk biztosítani az ügyfél számára, abban az esetben a koordinátor elkíséri és bemutatja az ügyfelet, illetve részt vesz a munkaszerződés aláírásánál. A munkavállalóval ezután folyamatos kapcsolattartás kezdődik. A pszichológus segít a beilleszkedés, és az annak során fellépő konfliktusok kezelésében, megoldásában.

Amennyiben a nyílt munkaerőpiacon kell munkát keresni az ügyfél számára, úgy az Álláskereső Iroda munkatársai segítenek az önéletrajz, motivációs levél elkészítésében, és az állások felkutatásában. Az ügyfélnek nagy előnye a programban nem résztvevőkkel szemben, hogy a program központjául szolgáló átmeneti szálláson van lehetősége számítógépet igénybe venni, így folyamatosan értesül a munkáltatóktól érkező visszajelzésekről. Amennyiben az ügyfél nem rendelkezik mobiltelefonnal, úgy a vele együttműködő szociális munkás elérhetősége kerül megadásra. Az állásinterjúkra az Álláskereső Iroda munkatársai készítik fel az ügyfelet.

Társadalmi reintegráció, szoros együttműködésben a programkoordinátorral, a programban részt vevő pszichológussal és a No slum Iroda munkatársaival

Amennyiben a konzultációkon a szakemberek úgy ítélik meg, hogy az ügyfél jó úton halad a siker felé, a program vége előtt három hónappal, egy intenzív társadalmi reintegráció veszi kezdetét, melynek során a pszichológus erős támogatást nyújt az ügyfél számára. A programkoordinátor felveszi a kapcsolatot a No slum iroda munkatársaival az ügyfél társadalmi integrációjának első lépéseként, tájékozik, hogy a bérlakásprogramban van-e üres lakás az ügyfél számára.

Néhány szó a No slum Irodáról. Az iroda egy 71 lakásból álló bérlakásprogramot működtet, olyan ügyfelek számára, akik önálló lakáshasználatra, önellátásra alkalmasak, rendelkeznek stabil jövedelemmel, bevétellel, előtakarékoskodnak, és hajlandóak a beilleszkedésre, együttműködésre. Amennyiben igen a válasz, úgy az ügyfél a No slum iroda által kijelölt bérlakásba költözik, ami tulajdonképpen előszobája a társadalmi beilleszkedésnek. Ebben a fázisban az ügyfél már önálló életet kezd.

A bérlakásba való költözés feltételei:

- az ügyfél maximum 6 hónapig tartózkodhat a bérlakásban
- továbbra is kapcsolatot kell tartania a programkoordinátorral és a pszichológussal
- folytatnia kell a megkezdett előtakarékoskodást
- a bérlakást havi 12 ezer forintos térítési díj megfizetésének ellenében használhatja
- a lakás rezsiköltsége is őt terheli, amit minden hónapban határidőre megfizet

Program zárása/Kiléptetés

A bérlakásba költözés után a programkoordinátor támogatása mellett, kezdetét veszi az önálló albérletkeresés. A saját albérlet megtalálására 6 hónapja van az ügyfeleknek/pároknak. A program a saját albérletbe történő beköltözés, de legkésőbb a bérlakásba való beköltözéstől számított 6. hónap végén zárul. A program meghosszabbítására további lehetőség nincs.

Az ügyféllel a programkoordinátor, a program vége után, egy bizonyos ideig még tartja a kapcsolatot, egyfajta után követést végez.

IX. Nyilatkozatok

NYILATKOZAT

diplomadolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Zám László
A Hallgató Neptun kódja: KR2344
A dolgozat címe: A hajléktalanok munkaerőpiaci helyzete és elhelyezkedési esélyeik
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Budai Campus

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: Budapest, 2024. november 09.

Hallgató aláírása

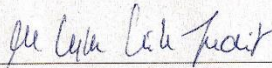
NYILATKOZAT

Zám László (Neptun azonosító: **KR2344**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2024 év 11. hó 10. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.